

SERVAS'IN TOHUMLARI

Barış için Kapılar Açılıyor

Servas'ın İlk Günlerine Dair Kişisel Anılarım

Yazan: BOB LUITWEILER

Editör: Richard Piro

Teşekkür

Bu kitap, **Richard Piro** ve **Mary Jane Mikuriya**'nın sürekli teşviki olmasaydı asla gerçekleşmezdi. Aylar boyunca **Richard**, sürekli olarak “*Bunu yaşamak nasıl bir duyguydu?*” diye sorarak boşlukları doldurmam için beni yönlendirdi. Diğer sık kullandığı sözleri ise “*Gözlemleme, yaşa*” ve “*Anlatma, göster*” idi. Başlangıçta on bir veya on iki sayfa kadar olan metin, çoğu zaman zahmetli bir şekilde bir kitaba dönüştü.

Sonra, yaratıcı insanların bir araya geldiğinde sıkça olduğu gibi, iletişim aksadı. **Mary Jane** devreye girdi ve Aristotelesçi tarzıyla zor sorular sorarak, dağınık hale gelmiş olan taslak, **Servas**'ın başlangıcını anlatan sıkı ve – umuyoruz ki – etkili bir metne dönüştü.

Başta niyetim, **Servas**'ın fikirlerini sadece tohumlarını ektiğimi anlatmaktı; oysa gerçek kurucular, Birmingham, İngiltere'deki “*Peace Builder*” ekibinde yer alan **Connie Thorpe**, **Esmā Burrough** ve diğer adanmış kişiler ile tabii ki **Kaliforniya**'daki Büyükanem **Esther Harlan**'dı. Belki de, bazılarının önerdiği gibi, bu kitap daha eksiksiz bir otobiyografinin ilk bölümü olarak kabul edilebilir.

Bob Luitweiler, Bellingham, Washington

YAYINCINOTU: *The Seeds of Servas* kitabının bu yayın öncesi basım kopyası, 31 Temmuz 1999'da San Francisco'da yapılan ABD Servas 50. Yıl Ulusal Konferansı katılımcılarına dağıtılmak üzere hazırlanmıştır. Ek kopyalar hakkında bilgi almak için lütfen NY Servas ofisi ile iletişime geçin.

Copyright © 1999 by Bob Luitweiler, Kapak grafiği Luvi Mortala, Servas İtalya

Richard Piro tarafından tasarlanmış ve üretilmiştir San Francisco, 1999

Tarih: 30.10.2025 12:40:00

İçindekiler

Teşekkür.....	2
İçindekiler.....	3
1) Giriş.....	4
2) Varış.....	5
3) Önceki Bir Gezi.....	6
4) Dışlanmışlardan Öğrenmek.....	6
5) Uyanış.....	8
6) Akıcı Bir Şehir.....	9
7) Rahat Bir Ülke.....	10
8) Finlandiya'da Bir Yol Bilgini.....	11
9) İki Servas Tohumu Ekildi.....	12
10) Evrensel Ruh.....	13
11) Pasifist: Olmak ya da olmamak.....	14
12) Sosyal Hareketleri Öğrenmek.....	15
13) Halk Yüksekokulları.....	15
14) Bir Barış İnşacısının Eğitimi (Peace Builder).....	18
15) Almanya: Düştü Ama Pes Etmedi.....	18
16) Servas Hayata Dönüyor.....	19
17) Savaş Tohumları.....	20
18) Tohumları Ekmek.....	22
19) Şüpheli Bürokratlar, Dost Canlısı İngilizler, Zor Amerikalılar.....	23
20) Kültürel Köprüler Kurmak.....	24
21) Çorak Topraklar.....	24
22) Zulmün Birçok Yüzü.....	24
23) Büyük Aileler Hala Yaşıyor.....	25
24) Düşman Komşular.....	26
25) Topluluk Dayanışması (Ahır Kurma, Barn Raising).....	26
26) Paylaşım ve Korku Dünyasında Bir Mücevher.....	27
27) Kalpsiz İş birliği.....	27
28) Yeni Dünyalara Kaçış.....	28
29) Bedevi Limanı.....	29
30) Hacılar Arasında Bir Gezgin.....	29
31) Pakistan.....	30
32) Yan Kapı ve Ayrı Dünyalar.....	30
33) Hint Mantığı ve Mekanik Mantık.....	31
34) Ruhsal Uyanış.....	31
35) Gandhi'nin Ülkesi.....	32
36) Birinci Uluslararası Servas Konferansı.....	34
37) Servas'ın Geleceği.....	35
38) Sonuç olarak.....	36
Resimler.....	37
Bob'un rotası.....	38
Dipnotlar.....	39

1) Giriş

(1) Bu hikâye yalnızca **Servas**'ın başlangıcını değil, aynı zamanda **Norveç**'ten **Hindistan**'a yavaş bir kara yolculuğu sırasında bir zihnin uyanışını anlatıyor. Birbiriyle çelişen kültürlerle karşılaşmalar, benim “renkli gözlüklerimi” çıkarıp yerine çoğu zaman elmas gibi berrak bir görüş kazandırdı. Farklı yaşam biçimlerinin içine dalmaktan doğan giderek derinleşen bir farkındalık, yerleşik varsayımlarımı sarstı. Gri tonlarının yerini bir anda bilinçaltımda patlayan gökkuşağı renkleri aldı. Yetiştirilme tarzımın ve klasik bir Amerikan zihniyetinin zincirlerinden kurtulmuş olarak, küresel bir yurttaşın bakış açısıyla kanat çırpmaya başladım. İnsan topluluğu, birbirinden farklı yaşam tarzlarıyla ve düşünme, yaşama biçimleriyle dokunmuş büyülü bir yorgan gibi önümde açıldı — sayısız desenin oluşturduğu tek bir halı gibi.

(2) Manzaraları seyreden bir turist olmaktan çıkıp, kültürlerin merkezindeki düşünceleri etkin biçimde arayan bir gezgine dönüşmek yavaş gerçekleşir. Başlangıçta, düşünce ve gözlemdeki ince değişiklikler fark edilmez. Sonra bir bakarsınız ki, bir zamanlar pasif ve belki de kapalı bir zihin, tozlaşmaya susamış meraklı bir çiçeğe dönüşmüştür. Empatiyle dinlemeyi öğrendikçe, dünyanın uzak köşelerinden gelen en mütevazı insanlar bile öğretmenlerim oldu; beni hayal bile etmediğim düşünce ve sezgi odalarına çektiler. Artık dışarıdan bakan bir gezgin gözlemci değil, yaşamın birçok biçimini tatmakta olan bir katılımcıydım.

(3) Bu anılar, yol boyunca dost canlısı ev sahiplerinden oluşan bir **Servas** ağının avantajlarına sahip olmayan bir **Arayıcı**'nın yolculuğunu anlatıyor. Fakat 50 yıl önce yaşadığım, hayal edilemeyecek ödüller, yaşamı zenginleştiren içgörüler ve deneyimler, şimdi her **Servas** gezgini için orada, onları bekliyor. Uyanmış bir gezgin, sadece yolda kendisine rehberlik eden misafirperver ev sahipleri listesiyle biraz desteklenir — zor olan kısım bu değildir! Bu anlatı, bir gencin kendisine bulunduğu halkla kaynaşma, onların kalplerini ve özlemlerini hissetme, hatta ruhlarından birazını sezme izni verişiyse birlikte, doğuştan getirdiği önyargılarını ve varsayımlarını yavaş yavaş üzerinden atışını betimliyor.

(4) Belki de bu durum o kadar açıktı ki, hiçbirine kendimi üstün hissetmedim; bu yüzden tamamen yabancı insanlar beni sanki kendi topluluklarına aitmişim gibi karşıladılar. Sözlerden çok eylemlerle, onlara empatiyle yaklaşmaya çalıştım ve onlara, önemli ve değerli insanlar olduklarını, benimle paylaşacak çok bilgileri bulunduğunu hissettirmeye uğraştım. Konu ettiği insanları yalnızca birer “nesne” olarak gören bir bilim insanı ya da gazeteci, kendisiyle insanlar arasında bir duvar örer. İnceledikleri insanlar, çoğu zaman sıcak, hisseden akrabalar yerine, bir bulmacanın parçaları gibi görülür. Ben ise birçok kez, uzun bir yolculuktan eve dönen bir oğul gibi karşılandım. **Üsküp**'te beni tutuklama emri verilen bir polis, sonunda beni evine misafir olmaya davet etti. **Tunus**'ta, bir savaş bölgesinde yürüyüş yaptığım için gözaltına alındığımda, polis şefi beni çaya davet etti.

(5) Yani bu hikâye, aslında üç yolculuğun hikâyesidir: **Servas**'ın tohumlarının ekilişi; özel toplumsal hareketler hakkında öğrenme süreci ve uzak halkların arasında kendimi kaybedip, onların bir an önce yabancı olmaktan çıkışlarını keşfetme yolculuğu. Elli yıl öncesine baktığımda kalbim, o zaman neredeyse her gün karşılaştığım nezaket, düşüncelilik, sabır ve cömertlik hatıralarıyla taşar. Dilerseniz buna insanlığın ruhuna yapılan bir hac yolculuğu deyin. Tapınağım dünya, cemaatim insan ailesi, kutsal kitabım ise toplumun her katmanındaki insanların yaşamlarından alınan öğretilerdi.

*Resim 1: Bob Luitweiler
(Yaklaşık 1948)*

*Resim 2:: Mary Jane Mikuriya ve Bob Luitweiler Kuzey
Kaliforniya'da (Yaklaşık 1999)*

2) Varış

(6) 1948 yılının o parlak Haziran pazar sabahında, gemi **Oslo** Fiyordunda süzülürken, geminin korkulukları Avrupa'yı ilk kez görececek olmanın heyecanı ile boyunlarını uzatan genç gezginlerle doluydu. Küçük evlerinden coşkuyla bize el sallamak için dışarı fırlayan insanlar, sanki eve dönen bir kabileymiş gibi hissettirdiler. **Southampton**'daki kısa durağımızla bu manzaranın zıtlığı ise şaşırtıcıydı. Orada, tüm iskeleler yıkıldığı için limanın açıklarında demirmek zorunda kalmıştık. Eski katedralin iskeletine ve yeni binalardan geriye kalmış çelik kirişlerin karmaşık yığına hayretle baktım; sanki başka bir dünyadan gelen bir güç, oyuncaklarını öfkeyle parçalayan bir çocuğun hiddetiyle onları birbirine büküp karıştırmıştı. Bu yıkım manzarası, aklımı İngiliz Kanalı'nı aşarak gelen "vızıldayan bombalara" ve alevler içinde çöken binaların altındaki insanların çığlıklarına geri götürdü.

(7) **Norveç**'in tablo gibi kıyısı, bizim beklediğimiz savaş yorgunu Avrupa'dan çok daha yumuşak bir dünyaydı. Birçoğumuz için adeta bir masal diyarına inmek gibiydi. Ne çirkin reklam panoları vardı ne gürültülü araba trafiği ne de terk edilmiş araçlar veya kontrolsüz sanayinin artıkları... Manzarayı hiçbir şey bozmuyordu. **Oslo**'nun merkezi, geniş bulvarları, dar sokakları ve küçük, dostane dükkânlarıyla temiz ve sıcak bir şehirdi. Ama en dikkat çekici olan, her yaştan sağlıklı, güçlü insanlardı — sanki hiç zorlanmadan on mil yürüyebilecek gibiydiler.

(8) Cumartesi günü, büyük otobüs **Oslo**'nun dar sokaklarını dolduran bisikletliler kalabalığı arasından güçlükle ilerleyebiliyordu. Ortada neredeyse hiç araba yoktu; sanki bütün şehir, parlak yaz güneşinde hafta sonunu kırsalda geçirmeye gidiyordu — kimileri çoban kulübelerine, kimileri köydeki akrabalarına, birçoğu ise kamp yapmaya. Birkaç gün sonra, ormanlarını, fiyortlarını ve binlerce kıyı adasını koruyan ve seven bu gururlu, doğasever insanlara içten bir yakınlık hissetmeye başladım — sessizce korudukları bir mesafeye rağmen. Onların toplumu, dağ yamaçlarını tahrip eden, kıyıları tatil köyleriyle kaplayan tüketim çılgını bir toplum değildi.

(9) İşte böylece Avrupa'ya yaptığım ikinci ve hayatımı değiştiren ziyaretim başladı. İlk yolculuğumun deneyimleri hâlâ bilincimin hemen altında yaşamaya devam ediyordu. Küçük bir yük gemisinin o fırtınalı Şubat denizinde nasıl neredeyse dikey pozisyonda durduğunu, bazı yolcuları neredeyse denize savurduğunu hatırladım. Ama beni sarsan şey, geminin dalgalarla dans edişi değildi. **İsviçre**'de birkaç ay Fransızca öğrenmek için geçirdiğim süre, rahatına düşkün Amerikan zihniyetimi paramparça etmişti. Avrupa'nın dört bir yanından gelen genç kampçılarla birlikte olmak gözlerimi açtı. Futbol skorları ya da yarış arabaları, onların aklından bile geçmiyordu. Liseli bir Fransız kız, kendini tanıtırken bana “*Siyasî görüşün nedir?*” diye sordu. Sınırlı Fransızcam nedeniyle açıklama yapmak zorunda kaldı: “*Elbette Sosyalist, Sağcı, Komünist ya da Anarşist olmalısın, değil mi?*” dedi. Ona demokrasiyi savunduğumu ama bu ideolojileri pek iyi bilmediğimi söylediğimde, benimle ilgilenmekten vazgeçti.

(10) İtalyan kamp arkadaşımın, ona Mussolini hakkında bir şey sorduğumda yüzüne yerleşen acılı ifadeyi hâlâ gözümün önüne getirebiliyorum. On altı yaşındaki oda arkadaşım, **İspanya**'daki devrimde savaşmak üzere ülkesine geri çağırıldı. Eve dönerken, pırıl pırıl **Almanya**'dan geçtim; gençlik yurdundaki Bulgar çocuklar bile gamalı haçlı üniformalar içindeydi ve kayıt yaptırırken “*Heil Hitler!*” diyordu. O zamanlar, Avrupa'nın yeni bir kıyımın eşiğinde olduğunu hiç bilmiyordum. Yine de çocukluğumun ne kadar korunaklı geçtiğini ve eve döndüğümde lise arkadaşlarımın dünyadan ne kadar yalıtılmış olduklarını fark ettim. Ancak her karşılaşma, düşünme biçimimi biraz daha sarstı; bu da beni, **İskandinavya**'dan **Hindistan**'a doğru yavaş yavaş ilerlediğim bu ikinci yurtdışı yolculuğumda, yüzeyin altını görebilecek bir olgunluğa hazırladı.

3) Önceki Bir Gezi

(11) İşte böylece Avrupa'ya yaptığım ikinci ve hayatımı değiştiren ziyaretim başladı. İlk yolculuğumun deneyimleri hâlâ bilincimin hemen altında yaşamaya devam ediyordu. Küçük bir yük gemisinin o fırtınalı Şubat denizinde nasıl neredeyse dikey pozisyonda durduğunu, bazı yolcuları neredeyse denize savurduğunu hatırladım. Ama beni sarsan şey, geminin dalgalarla dans edişi değildi. **İsviçre**'de birkaç ay Fransızca öğrenmek için geçirdiğim süre, rahatına düşkün Amerikan zihniyetimi paramparça etmişti. Avrupa'nın dört bir yanından gelen genç kampçılarla birlikte olmak gözlerimi açtı. Futbol skorları ya da yarış arabaları, onların aklından bile geçmiyordu. Liseli bir Fransız kız, kendini tanıtırken bana “*Siyasî görüşün nedir?*” diye sordu. Sınırlı Fransızcam nedeniyle açıklama yapmak zorunda kaldı: “*Elbette Sosyalist, Sağcı, Komünist ya da Anarşist olmalısın, değil mi?*” dedi. Ona demokrasiyi savunduğumu ama bu ideolojileri pek iyi bilmediğimi söylediğimde, benimle ilgilenmekten vazgeçti.

(12) İtalyan kamp arkadaşımın, ona Mussolini hakkında bir şey sorduğumda yüzüne yerleşen acılı ifadeyi hâlâ gözümün önüne getirebiliyorum. On altı yaşındaki oda arkadaşım, **İspanya**'daki devrimde savaşmak üzere ülkesine geri çağırıldı. Eve dönerken, pırıl pırıl **Almanya**'dan geçtim; gençlik yurdundaki Bulgar çocuklar bile gamalı haçlı üniformalar içindeydi ve kayıt yaptırırken “*Heil Hitler!*” diyordu. O zamanlar, Avrupa'nın yeni bir kıyımın eşiğinde olduğunu hiç bilmiyordum. Yine de çocukluğumun ne kadar korunaklı geçtiğini ve eve döndüğümde lise arkadaşlarımın dünyadan ne kadar yalıtılmış olduklarını fark ettim. Ancak her karşılaşma, düşünme biçimimi biraz daha sarstı; bu da beni, **İskandinavya**'dan **Hindistan**'a doğru yavaş yavaş ilerlediğim bu ikinci yurtdışı yolculuğumda, yüzeyin altını görebilecek bir olgunluğa hazırladı.

4) Dışlanmışlardan Öğrenmek

(13) 1942 yılında, Gandhi'den ilham alan vicdani retçi (CO – *Conscientious Objector*) olarak, İkinci Dünya Savaşı'nda savaşmak üzere askere alınmayı reddettim. Yalnızca öldürmeye değil,

aynı zamanda hükümetin genç erkekleri birbirini öldürmeye zorlamaya hakkı olduğuna dair varsayımına da karşıydım. Despotizmi durdurmanın, savaşın barbarca şiddetinden çok daha iyi ve etkili yolları vardır. Bu nedenle, başka yöntemler bulmak da saha araştırmalarımın amaçlarından biriydi.

(14) Hapiste geçirdiğim zamanı, ABD hükümetinin bana “tüm masrafları karşılanmış, konaklama ve yemek dâhil” bir kriminoloji semineri armağanı olarak görmeyi seçtim — üstelik yüzlerce gönüllü görüşme konusu ile birlikte. Açık alanların ve özgürlüğün tutkunu bir gezgin için hapis elbette keyifli değildi. **Connecticut**’ın güzel tepelerine parmaklıklar arasından bakarken, oralarda yürüyüş yapmanın nasıl olacağını hayal ettiğimi hatırlıyorum. Yine de bu deneyimi yakınmak yerine bir öğrenme fırsatına çevirmek içimde bir tatmin duygusu yaratıyordu. Neşeli halim gardiyanları sinirlendiriyordu.

(15) Benden pişmanlık duymam ve yola gelmem bekleniyordu. Ancak hücrelerinde vahşi hayvanlar gibi volta atan insanları gördüğümde öfkeye kapıldığım anlar oldu. Kendini özgür ve medenî diye adlandıran bir ülke, nasıl olur da insanları kafeslere kapatırdı? Kaldığım iki hapishane de örnek kurumlar sayılıyordu ama buna rağmen bazı çaresiz mahkûmlar intihara kalkışmıştı.

(16) İki yıl boyunca, **Danbury (Connecticut)** ve **Ashland (Kentucky)** adlı iki farklı federal cezaevinde kalmam beni yıldırmadı; aksine, beni daha kararlı bir toplumsal reformcuya dönüştürdü. Toplumun dışladığı insanlarla birlikte yaşama ve onlarla dost olma fırsatı buldum. Onlar yoksul göçmenlerin oğulları, Porto Rikolu yoksul tarım işçileri, gecekondü bölgelerinde büyümüş siyah Amerikalılar, **Kentucky** dağlarından kaçak içki üreticileri ve birkaç iyi eğitilmiş dolandırıcıydı. Bu dışlanmış insanların kırılmış hayat hikâyeleri, yönetici konumundaki yetkililerin devleti soyduğu kadar bile devleti zarara uğratmamıştı. Onların öyküleri yürek parçalayıcı bir kitap oluşturabilirdi. Dünyaya onların gözlerinden bakmayı öğrenmek, toplumsal duyarlılığa sahip tüm vicdani retçiler için bir vahiy gibiydi. Ülkemizin zenginliğiyle övünürken yoksullarını ve azınlıklarını nasıl yüzüstü bıraktığını; onları üretken bireylere dönüştürmek için harcanacak paranın çok katını cezalandırma sistemine gömdüğünü görmek hepimizi derinden sarstı. Ceza yerine şefkat gösterilseydi, her şey çok daha anlamlı olurdu.

(17) Aynı derecede değerli olan şey, kendi alanlarında önder konumundaki diğer vicdani retçilerle birlikte yaşamaktı. Onların birçoğu, eğitim ve toplumsal değişim alanlarında vizyonerdi — şimdi ise şiddet yanlısı bir hükümet tarafından “suçlu” ilan edilmişlerdi. Hapishane yaşamını yapıcı uğraşlara dönüştürme biçimimiz dikkat çekiciydi. Ünlü kitaplar gizlice yazılıyor ve arka kapıdan dışarı sızdırılıyordu. **Arnold**, bir Arap mahkûmla birlikte yürüyüş yaparken Arapçasını mükemmelleştirdi ve sonra bir Orta Doğu dil okulu yöneticisi oldu. **Bill** (ya da belki kardeşi Fred), hapishane hastanesinde tıp eğitimine başladı. **Fran**, geceleri jeneratörleri gözetleme işini aldı; böylece hücrelerinde bir keşiş gibi yalnız çalışabiliyordu — sonradan tanınmış bir din eğitmeni oldu. **Bob** ve **Steve**, çiftlikteki inşaat işlerinde çalışarak marangozluk öğrendiler. **Jim**, dışarıda papazlık yapan biri olarak içeridekilerin papazı haline geldi.

(18) Bir başka pasifist, gardiyanları sendikalaştırmaya çalıştı. Afrikalı Amerikalı **Bayard**, ırkçı ve okuma yazma bilmeyen **Kentucky**’li mahkûmları, yetenekli okuryazarlık dersleriyle hayrete düşürdü. Ben de bir kitaptan kendi kendime Esperanto öğrendim ve ardından bir Esperanto sınıfı açtım. Daha sonra, diğer mahkûmları da kaynak kişi olarak davet ettiğimiz bir sosyoloji semineri başlattım.

(19) Çiftlikte ve inşaat işlerinde çalışarak değerli deneyimler kazandım. Ardından hademelik yaparken, elli kişilik yatakhane ve banyo bölümünü hızla temizleyip mümkün olan en fazla zamanı ders çalışmaya ayırmayı öğrendim. Orada birçok vicdani retçi için yaşam, kendiliğinden

gelişen, canlı ve uyarıcı bir seminer gibiydi; birbirimizi bilgi kaynağı olarak kullanıyorduk. Bazı mahkûmlar için hapisane bir “suç okulu”ydu; bizim içinse yaşamı uyandıran bir eğitim deneyimi haline geldi.

(20) Mahkûmların keşfettiği yaratıcı yollar sayısızdır. Başka bir hapishanedeki bir pasifist mucit, tecritteyken temizlik dolabından gizlice aldığı malzemelerle elektrikli bir “pop-up” ekmek kızartma makinesi yaptı. Hücresinden çıkıp dolaba girebilmek için, kaşıkları yatak ayaklarına sürterek incelttiği metallere anahtarlar üretmişti. Bir de tecritte heykel yapan sanatçının öyküsünü severim — tecritte her şeyiniz alınır, hiçbir şeyiniz kalmaz. Mahkûmların “çukur” dediği bu yer, bir insanın iradesini kırmanın ikinci aşamasıdır. O sanatçı, sabah kahvaltısındaki lapayı ve tuvalet kâğıdını karıştırarak heykel yapardı.

(21) Fakat dışarıda toplum önderi olanlar, hapse atıldıklarında uykuya dalmazlar. Baskı altındaki hapishane müdürleri, ırkçı mahkûmlar ile ayrımcılık karşıtı pasifistler arasında sıkışıp kaldılar. Önce ırklar arası ortak yemek alanlarına izin verildi. Ardından yatakhanelerin ayrımının kaldırılması için bastırdık. Müdürleri en çok zor durumda bırakan şey, hapishane yönetiminin yaptığı her hatalı hareketin yıldırım hızıyla ABD Kongresi’nde rahatsız edici sorulara dönüşmesiydi. Mektuplarımız sansürleniyor, ziyaretlerimiz kısıtlanıyordu, ama haber dışarı sızıyor ve duyarlı, politik olarak aktif insanlar arasında hızla yayılıyordu. Söylenişine göre, **Pennsylvania**’daki **Lewisburg** hapishanesinin müdürü, mahkûmlara davranışında çok dikkatli hale gelmişti. Hapishane nüfusu o kadar iyi örgütlenmişti ki, adaletsiz bir hareket, tüm hapishaneyi kapsayan barışçıl bir grevle sonuçlanabiliyordu. Bir başka federal hapishane müdürünün şöyle dediği aktarılır: “*Ah, şu eski içki kaçakçıları ve banka soyguncularının günleri! En azından o zaman bu lanet olası vicdani retçilerle uğraşmak zorunda değildik.*”

5) Uyanış

(22) Gemimiz **Norveç**’e doğru ilerlerken biri bana, dünyaya yayılacak bir hareketin tohumlarını ekeceğimi söyleseydi, buna gülerdim. Aklımın ucundan bile geçmezdi.

(23) Avrupa’ya bir turist olarak değil, bir öğrenme yolculuğuna çıkmak için dönmüştüm. **Finlandiya**, bu yolculuğun ilk “seminer”i olacaktı. **Antioch Koleji**’nde geçirdiğim bir yıl ve ardından Vicdani Retçi olarak hapse girmem, sosyolojinin kitaplardan ya da profesörlerden değil, yaşamın kendisinden daha iyi öğrenilebileceğini bana göstermişti. Fildişi kulelerdeki eğitim yapay, dolaylıydı; çoğu zaman halkın dünyasının dinamiklerinden — işçilerden, azınlıklardan, mültecilerden ve hızla değişen toplumların içinden — kopuktu.

(24) Kendi kendime verdiğim dersin adını **Toplumsal Dinamikler** koymuştum: Toplulukların gelişmesini sağlayan şey nedir? Bazıları neden çözülür? Adaletsizlik, yabancılaşma ve önyargının savaşımlara yol açan kök nedenleri nelerdir? Her şeyden önce, sıradan insanlarda güçlü bir toplumsal bilinç uyandırmayı başaran hareketleri anlamak istiyordum. Amacım, saldırgan olmayan bir demokratik toplumun sağlam temellerini bulmaktı. Yaşadığım deneyimler ve toplumsal hareketler üzerine yaptığım incelemeler, daha adil bir toplumsal düzen kurmanın en iyi yolunun bu olduğuna beni inandırmıştı.

(25) Bu yolculukta, derinlemesine incelemek üzere üç hareket seçmiştim:

- (1) Neredeyse bir yüzyıldır kırsal gençlerde toplumsal sorumluluk duygusunu uyandırmayı başaran **Danimarka Halk Yüksekokulları**,
- (2) Ortak yaşam konusunda geniş deneyime sahip **İsrail Kibutzları** ve
- (3) **Hindistan**’da şiddetsizlik felsefesini yaymayı başarıp başaramadığını görmek istediğim Gandhi hareketi.

(26) Ancak bu hedefler, **Hindistan**'a uzanan dört yıllık yolculuğumun yalnızca birkaç doruk noktasını oluşturdu. Gerçekte beni yaşamın kendisinden alınmış kapsamlı bir eğitime götürüyordu bu yol: sosyoloji, siyaset bilimi, etnoloji, dilbilim, ekonomi ve kültürel psikoloji derslerini içeren bir eğitimdi bu. Diğer yolcuların çoğu yaz tatilinde gezen üniversite öğrencileriydi; ama benim özel bir arayışım vardı. İlk yolculuğum benim için daha geniş bir dünyaya atılmış bir vaftizdi; bana bambaşka bir bakış kazandırmıştı. **Quaker**ⁱ toplantılarına katılmak barışa olan ilgimi derinleştirmiş, savaşırsız bir dünyanın mümkün olduğuna dair inancımı güçlendirmişti. **Antioch**'taki ilk yılının ardından, birkaç öğrenciyle birlikte ürünlerinden çok düşünce yetiştiren küçük bir kooperatif çiftliği kurmuştuk.

(27) Daha önce **Florida**'da mevsimlik işçi olarak fasulye toplamış, sosyoloji kitaplarının ve derslerinin bana öğretemeyeceği kadar çok şey öğrenmiştim. Onlarla aynı koşullarda yaşayıp çalıştım, hikâyelerini ve dertlerini dinledim. Onlar, orada onlardan öğrenmek için bulunduğumu değil, saatine yirmi beş sent ya da bir sepet fasulye için yirmi beş sent kazanmaya geldiğimi sanıyorlardı. Yola çıkmadan önce, bir dil plağındaki boğazdan çıkan sesleri taklit ederek biraz Danca öğrenmiştim; o kadar ki boğazım ağrımişti. Ne yazık ki yol sorduğumda telaffuzum o kadar otantik çıkıyordu ki yerel halk beni Danimarkalı sanıyordu. Tüm eğitilmiş Danimarkalıları **Oslo** Norveççesini anladığından, bana hızlı Norveççeyle cevap veriyorlardı — ve ben tek kelimesini bile anlayamıyordum. Yapabildiğim tek şey, gösterdikleri yöne gitmek ve köşeyi dönünce tekrar sormaktı.

(28) **Oslo**'da bir hafta geçirdikten sonra, Amerikalı grubumuz **Oslo** Fiyordu boyunca bisiklet sürdü ve **İsveç**'in geniş, çoğunlukla açık tarlalarını geçti. Bir gün, bir anda karşımızdaki tarlanın ortasında bir oyuncak gemiyi andıran küçücük bir buharlı tekne beliriverdi. Tünellerden geçen, viyadüklerden aşan bu minicik gemi, bir gezi teknesinden çok lunapark eğlencesine benziyordu. Hiç düşünmeden bilet aldık ve kısa süre sonra, her iki yanımızda başakların okşadığı tertemiz tarlaların içinden sessizce süzülüyorduk. Bazı yerlerde yüzlerce metre aşağıda uzanan yolları görebiliyorduk. Sanki gökyüzünde süzülüyormuşuz gibiydi.

(29) Yollarda neredeyse hiç araba yoktu. Sık sık karşımıza çıkan billur göllerde serinleyebiliyor, her gece kalacak bir gençlik yurdu bulabiliyorduk. Gerçek bir bisiklet cenneti idi.

6) Akıcı Bir Şehir

(30) **Stockholm**'e doğru ilerlerken, güneşin altında parlayan binalar ve parklarda, çeşmelerde oynayan çıplak çocuklar başka bir büyü sahnenin başlangıcını haber veriyordu. Gençlik yurdu, dar sokakların el oyması Orta Çağ binalarının arasından kıvrıla kıvrıla geçtiği tarihi mahalledeydi. Eski kenti diğer adalara ve ana karaya bağlayan köprüler, durgun ve berrak sulardan geçiyordu. Yurt, masalsı bir köyü andıran eski şehrin kucağındaydı. Her bina, zanaatkarların ustalıklarına ve tevazu içindeki güzellik anlayışlarına duydukları gururla, kapı ve pencere çerçevelerine biraz da ruhlarını kattıkları birer sanat eseri idi.

(31) **Stockholm**, yeni ve eski kentin birleştiği, kültürlerin ve siyasal ideolojilerin kesiştiği bir şehirdi; bir yanında aristokrat bir imparatorluğun anıtları yükselirken, diğer yanında sosyalist bir eşitlik anlayışı filizleniyordu. Eski dönemlerden kalma görkemli devlet binalarının ötesinde, birbirine benzeyen uzun apartman sıraları uzanıyordu. Ülkenin dört bir yanından sanayileşen kente göç eden ailelerin yarattığı yoğunluk yüzünden, bu küçük dairelere tıka basa yerleşmişti. Sosyal hizmetçi arkadaşlarım, hükümetin aile yaşamını “düzenleme” çabalarından yakınıyorlardı: çocuklar için ayrı, anneler için ayrı, babalar ve yaşlılar için ayrı etkinlikler tasarlanmıştı. Onlara göre bu programlar aileleri birleştirmekten çok bölüyordu. Daha sonra sosyal bilimler profesörüne bu eğilimden bahsettiğimde, sanki hiç düşünmemiş gibi göründü.

(32) Göç öylesine yoğundu ki, aileler bir daireye kavuşmak için beş-altı yıl beklemek zorunda kalıyordu. Çocuklar, evdeki kardeşlerine bulaştırmaları diye kızamık, kabakulak ya da başka çocuk hastalıklarına yakalandıklarında çocuk hastanelerine gönderiliyordu. Küçük daireler, bir akrabayı bile ağırlayamayacak kadar dardı. Bir gece konuk olduğum bir ailede, mutfakta ayaklarım, koridorda başım olacak şekilde bir hasırın üzerinde uyudum; sabah kalkmadan önce herkes üzerimden atlayarak geçmek zorunda kaldı.

7) Rahat Bir Ülke

(33) Son yol arkadaşım **Amerika**'ya döndükten sonra, bir **Danimarka** ailesinin yanında kalacağım bir iş buldum. Hasat zamanı bir çiftlik işçisi olarak çalışmak, beni İskandinav yaşamının yeni bir düzeyine taşıdı. Çiftlikte hiç kimse tek kelime İngilizce bilmiyordu, bu da bana bol bol Danca konuşma fırsatı verdi. Kırsal lehçedeki birçok kelimenin, benim kayıt dinleyerek öğrendiğim **Kopenhag** Danca'sından çok, İngilizceye daha yakın olduğunu fark edince, "Anglo-Sakson" sözcüğünün anlamı kafamda tam olarak oturdu.

(34) O dönemde çiftlik çıraklarının aileyle birlikte yaşaması yaygın bir gelenektir. Ahırdaki motorlu harman makinesi dışında tüm işler el emeğiyle ya da at gücüyle yapılıyordu. Ancak çalışma temposu o kadar sakindi ki, tarlada dokuz saatlik hasat gününün sonunda kendimizi bitkin hissetmiyorduk. Bu çiftlik işi, aslında bana Danca öğrenmem için para ödüyordu. Ev sahiplerim, mutfaka gidip bulaşık yıkamaya yardım ettiğimde ya da tüm erkeklerin yaptığı gibi ineklerin arkasına değil de yeni kurulmuş tuvaleti kullandığımda çok eğleniyorlardı. Benim açımdansa, keyifli bir hasat yemeğinin ardından kutlama için özel yetiştirilmiş tüm sebzelerin ineklere atılmasına tanık olmak oldukça şaşırtıcıydı. Yemekler kısa sürede tekrar et ve patatese döndü. Böyle bir aileyle iki haftalık çalışma süresi, sadece iki günlük bir "ziyaretten" çok daha derin bir aile yaşamı deneyimi kazandırıyor insana.

(35) Bir akşam yemekte, dört yaşındaki küçük kız, altı yaşındaki ablasının saçını nazikçe çekmeye başladı. Ablası elini hafifçe itince, Amerikan ailelerinde sıkça görülen türden öfkeli bir çatışma çıkacak diye nefesimi tuttum.

(36) Baba sadece kararlı bir sesle, "Yeter artık," dedi. Anmaya değmeyecek kadar küçük bir olaydı belki, ama bana anlamlı göründü; çünkü Danimarka'da bulunduğum süre boyunca, çocuklar arasında ya da çocuklarla ebeveynleri arasında ciddi bir çatışmaya yalnızca bir kez tanık oldum.

(37) Yıllar süren yolculuklarımda farklı kültürleri ve yaşam biçimlerini gözlemlerken, ebeveyn-çocuk arasındaki çatışmaların nasıl çözüldüğünü dikkatlice izleyerek bir toplumun psikolojisine dair olağanüstü bir içgörü edinilebileceğini fark ettim.

(38) Bu tür küçük olaylar, bir toplumun zihniyetini canlı biçimde yansıtır: otoriter mi yoksa demokratik mi düşündüklerini, şiddeti mi yoksa yumuşak iknayı mı tercih ettiklerini, sabırlı mı yoksa çabuk öfkelenen bir yapıya mı sahip olduklarını gösterir. Hatta, bu küçük aile içi olayların çözülme biçimiyle o ülkenin yönetim tarzı arasında bile bir bağlantı var gibidir — tabii ülkede birbiriyle çatışan çok sayıda kültür yoksa.

(39) Dışarıdan bakan biri İskandinav halklarının birbirine çok benzediğini düşünebilir ama bu, gerçeğe son derece uzaktır. İsveçliler, onları tanıdıkça, her yönüyle güvenilir, topluluklarının, insanların ve çevrelerinin refahını önemseyen, endüstriyel yenilikte öncü insanlardır. Örneğin, kişi başına Amerikalılardan daha yüksek bir yaşam standardına sahip olmalarına rağmen, kişi başına daha az enerji kullanırlar. Belki de yüzyıllar boyunca birbirlerinden uzak yaşamış olmaları ve Avrupa'nın kuzey sınırında bir ülkede bulunmaları onları biraz içine kapanık ve esnek olmayan

bir halk haline getirmiştir. Öte yandan, yoğun tarım yapılan, köylerin birbirine yakın olduğu Danimarkalı kuzenleri dünyanın en sıcakkanlı ve dışa dönük insanları arasındadır.

(40) Örneğin yağmurlu bir günde, üstümüz başımız ıslanmış halde, değişip kuruyabileceğimiz gençlik yurdunu ararken, yol tarifi sorduğumuz bir kız, amcasının bizi davet etmek istediğini söyledi. Amcası bir yargıçtı. Çamurlu giysilerimizi çıkarıp pırıl pırıl banyosunda sıcak bir duş aldık, ardından aileyle birlikte çay içtik — sanki yıllardır tanıdıkları dostlarımızı gibi. Danimarkalılar ülkelerini “hygge” yani “*huzurlu, sıcak bir diyar*” diye adlandırır. O günlerde gerçekten de öyleydi.

8) Finlandiya'da Bir Yol Bilgini

(41) **İsveç**'ten **Finlandiya**'ya kasvetli bir Ekim öğleden sonrası geçişinin, insanın zihnini ömür boyu sürecektir bambaşka bir âleme açabileceğini kim tahmin ederdi? Bu bir keşif parıltısı ya da ani bir aydınlanma değildi; yavaş yavaş aralanan bir kapıda beliren bir çatlak gibiydi.

(42) Tren, donmuş tarlaların ve ince yağmurla örtülü gölgeli binaların uzandığı, neredeyse şekilsiz bir manzara boyunca ağır ağır ilerliyordu; bu görüntüler zihni altüst edecek türden uyarılar değildi. Yine de o gün, içimde o zamandan bu yana hayatımı zenginleştiren derin bir merak duygusu uyandı. O günden sonra tanıştığım çoğu insan ve gittiğim yerler artık sadece hoş birer deneyim ya da fotoğraf albümüne eklenecek birer kare olmaktan çıktı. Her biri, dünyamızın karmaşık yapbozunun bir parçası hâline geldi. Düzensizlik yavaş yavaş şekil kazandı. Yaşananların rastlantı olmadığını, her şeyin mantıklı bir yerine oturduğunu fark ettim. Görünüşte uyumsuz olan bu gezegenimizdeki yaşam birbirine bağlıydı. Her değişim —yapıcı ya da yıkıcı— bir nedene dayanıyor ve tüm yaşam üzerinde önemli bir etki yaratıyordu. Artık farklı bir toplumun iç yüzünü, oradaki bütünsel etkileşimleri ve bunların dış dünyayla bağlantılarını az da olsa kavrayabilmenin heyecanını taşıyorum. Bu, aceleyle seyahat eden insanların kaçırdığı türden bir zenginliktir.

(43) Hayata bakışımındaki bu değişimi başlatan şey, Finlerin ender rastlanan zihniyetiydi. Artık diğer İskandinav ülkelerinde yaptığım gibi “*işte bunlar, böyle insanlar*” diyemiyordum. Onların eşsizliği, beni daha derine bakmaya, onları böyle yapan şeyin ne olduğunu sormaya itti. **Finlandiya**'da başlayan bu derin sorgulama, zihnimin gözlerini açtığı için, yaşamım boyunca peşimi bırakmadı. Zamanla bir toplumu ziyaret ederek ne kadar farklı düzeylerde anlayış kazanılabileceğini öğrendim. Önce, turistin gördüğü kartpostallık manzaralar ve rengarenk kıyafetli insanlar vardır; turist için bu insanlar manzaranın bir parçasıdır. Biraz daha derin bir anlayış, birkaç kişiyle gelenekleri üzerine konuşarak elde edilir. Şanslı gezginler bir evin içine davet edilir, aile yaşamına yüzeysel de olsa bir göz atar ve “*artık bir şeyler öğrendim*” sanır. Ama aslında çok daha derin katmanlar vardır. Bir topluluğun nasıl evrildiğini, var olma çabasını, hayatta kalma mücadelesini, gururunu ve ideallerini; sınıf ve ırk çatışmalarını ve bunları aşma gayretini öğrenmek insana hayret verici şeyler katar. Yaşlıların anıları geçmişin ufkunu açar; gençlerin hayalleri ise geleceği sezdirir — çünkü onların düşleri, toplumlarının nasıl gelişeceğini haber verir.

(44) Zamanla insan, yeterince şey öğrenip kendini o yabancının yerine koyabilir ve onların duygularını, en azından belli belirsiz, hissedebilir. İşte o zaman, onların toplumunun içini görmeye başladığını anlarım. Daha da büyük ödül ise, orada öğrendiğim bir şeyin kendi yaşam biçiminin ya da ait olduğum toplumun bir parçası hâline gelmesidir.

(45) Bu içgörüler **Finlandiya** deneyimiyle başladı. Öğrenme alışkanlığım yıllar içinde büyüdü; öyle ki bugün, 80 yaşında bile, bir yabancından bir şey öğrenmeden geçen tek bir günüm

yok. Yabancılarla yapılan kendiliğinden, dostane sohbetlerden edindiğim her yeni farkındalık, hayatın karmaşıklığına olan hayranlığımı daha da artırıyor.

(46) O dönemde **Finlandiya, Sovyetler Birliği**'ne karşı ezici bir borcun baskısı altındaydı. Finliler, Sovyetlerin tahkimat kurmak istediği **Leningrad** yakınlarındaki toprakları korumak için savaşıyordu. Bir süre o küçük ülke, devasa Sovyet ordusuna direnmiş ama sonunda yenilmişti. Ben oradayken Ruslar, hammadde gönderiyor ve Finlerden bunları ücretsiz işlemelerini istiyordu. Emek, Rusların talep ettiği savaş tazminatını ödeyebildikleri tek şeydi.

(47) Savaşın yıkımıyla yoksullaşmış ama yılmaz Fin halkı, Ruslara emeğini vermeye zorlanmıştı. Yedikleri tek şey balık, haşlanmış patates ve arada sırada bir elmaydı.

(48) **Finlandiya**'da, yeni kurulmakta olan birkaç **Halk Yüksekokulunu** ziyaret ettim ve yine sıcak bir karşılama gördüm. Okullardan birinde kızlar, dönemin hazırlıkları için erkenden gelmişti. Öğretmen her birinden kalkıp grubun önünde nereden geldiklerini söylemelerini ve bir şarkı söylemelerini istedi. Çoğu yabancı insanın önünde, hiçbir çekingenlik göstermeden, çalgısız, tarlalarındaki kuşlar kadar taze seslerle söylediler şarkılarını.

(49) Halk okullarında düzenli bir ritüel vardı: Herkes bir haşlanmış patates alır, herkes soyduktan sonra yemeye başlardı. Daha fazla lif ve vitamin umuduyla, yanımdaki iki kişiden kabuklarını istedim ve patatesime karıştırdım. “*Ha!*” dediler, patates kabuğu yiyen Amerikalı'ya şaşırarak, “*Sen savaş zamanı bizden çok daha iyi idare ederdin!*”

(50) **Helsinki**'de, Tüketici Kooperatifleri hareketinin bazı önderleriyle görüştim. Ülkelerinin hareketlerini ve sorunlarını bana açıklamak için cömertçe zaman ayırdılar. Finliler, “*yenilgi diye bir şey yoktur*” diyen olağanüstü bir halk. Sadece özgürlüklerini Ruslardan satın almakla kalmadılar, aynı zamanda Amerikan savaş borçlarını da ödeyen ilk ülkelerden oldular. Ancak bu güçlü irade, **Tüketici Kooperatif** hareketlerini ortadan ikiye bölmüştü. Fabrika işçileri Marksist'ti, çiftçiler ise değildi. Bu ayrım, **Finlandiya**'yı iki paralel tüketici kooperatifi sistemine sahip ender ülkelerden biri hâline getirdi. Ülke genelinde iki farklı toptancı, iki farklı mağaza ağına hizmet veriyordu. Pek çok şehirde çiftçilerin ve işçilerin ait olduğu kooperatif mağazaları birbirleriyle rekabet hâlindeydi. İlginçtir ki, bu rekabetçi sistem **Finlandiya**'ya, dünyadaki çoğu ülkeden daha “kooperatif” bir ekonomi kazandırmıştı; çünkü ideolojik çatışma, diğer ülkelerdeki kooperatiflerde olduğu gibi yerel düzeyde bölünmeye yol açmıyordu.

9) İki Servas Tohumu Ekildi

(51) **Helsinki**'den **Stockholm**'e dönerken, şehir dışında bir barış çalışma kampını ziyaret ettim. [Orada, Alman öğrenci gönüllüsü Gertraud Hertling, Servas'ın ilk tohumunu ekti.](#) Zarif yapılı, güler yüzlü bir genç kadındı; kusursuz İngilizcesiyle şöyle dedi: “*Alman gençlerinin ne kadar izole olduğunu hayal bile edemezsiniz. Önce Nazi rejimi, ardından savaş yüzünden gençliğimiz dış dünyadan tamamen koparıldı. Şimdi ise işgal güçleri, ülkemizden en fazla beş dolar çıkarmamıza izin veriyorlar. Bununla nereye gidebilirsiniz ki? Peki işgal altındaki Almanya'ya hapsolmuş gençlerimiz, demokratik yaşam biçimlerinin anlamını nasıl öğrenebilir?*”

(52) Yalnız seyahat etmenin avantajlarından biri de sık sık hissedilen o **yalnızlık** duygusudur —yabancı bir ülkede, evinden uzakta olmanın yalnızlığı. İnsan sıcaklığına duyulan özlem, beni karşıma çıkan herkesle konuşmaya yöneltti: treni ya da feribotu beklerken yanımda oturan biriyle, restoranda tek başına oturan biriyle, parkta oturan ya da yanımdan yürüyen biriyle... Her türden insan bana yeni şeyler öğretti, bilgimi genişletti, bakışımı derinleştirdi.

(53) [Servas'ın ikinci tohumu ise yolda tanıştığım genç bir Amerikalıdan geldi.](#) Bana uzun uzun ve son derece tutucu bir dille **İsveç**'in Sosyalist hükümetinin ne kadar berbat olduğunu anlattı.

Oysa o dönemde, Avrupa'da çalışan insanlarına **İsveç** kadar özen gösteren bir ülke yoktu —hem de komünist ülkelerde olduğu gibi girişimci ruhu boğmadan. Sağlık hizmetleri mükemmeldi ve büyük ölçüde ücretsizdi. Tüketici kooperatif hareketleri, dünyanın dört bir yanında bilinçli insanların imrenerek incelediği bir örnekti. Eğitim sistemleri de olağanüstüydü. Dahası, ülkede **ne işsiz ne de yoksul** insan vardı. Bu genç adamın tavrı beni derinden sarstı. Çünkü o, yaz tatili için ünlü bir uluslararası öğrenci değişim programı tarafından yerleştirildiği zengin ve tutucu bir ev sahibi ailenin yanından, **İsveç** hakkında alınabilecek en önyargılı izlenimle dönmüştü.

İşte o anda fark ettim: farklı bir misafirlik sistemine kesinlikle ihtiyaç vardı.

10) Evrensel Ruh

(54) **Lancaster, PA**'den **New York**'taki Birleşmiş Milletler binasına yürüyerek 270 kilometre kat ettiğimiz bir dünya barış gösterisi gibi birkaç etkinliği organize etme deneyimi, bana, bir yabancı olmama rağmen Avrupa'da küçük bir misafirperverlik ağı kurabileceğim konusunda cesur bir güven verdi. Eğer çeşitli ülkelerde, ailelerin, yerleşim evlerinin, kooperatif yaşam gruplarının ve çocuk köylerinin isim ve adreslerini toplayacak komiteler kurulabilirse, mali destek veya başka herhangi bir yardım olmadan bir misafirperverlik ağı oluşturulabilirdi.

(55) Bu ağ, iki gece misafirperverlik sunan ev sahipleri aracılığıyla, savaş sırasında seyahat edememiş gençlere diğer ülkelerin insanlarını tanıma fırsatı sağlayacak ve umarım onlardan, kendi topluluklarını geliştirecek yolları öğrenmelerine yardımcı olacaktı. Buradan bakınca, ülke ülke otostopla gezinerek, cehennem gibi bir savaştan geçmiş ailelerin bile, eski işgal askerleri de dahil olmak üzere yabancıları saygıdeğer misafir olarak ağırlamaya istekli olacağına inanmış, saf bir Amerikalı olduğuma gülüyorum. **Askov**'daki Danimarkalı arkadaşlarımdan bana "*fantist*" — yani hayalperest— demesine kızamıyorum. Ama bilmedikleri şey şuydu: **Quaker** geçmişim bana insan ruhuna dair özel bir içgörü vermişti. **Amerika**'da buna "*İç Işık*" denir, Hindular "*Atman*" der. Hangi isimle adlandırılırsa adlandırılırsın, bu, bir yabancının içinde potansiyel iyiliği görebilmemizi sağlar; en kötü niyetli, en olumsuz kişiliklerde bile. Yeterince derine bakılırsa, her insanın içinde insanlığa dair o kıvılcımı, insan ailesinin aranan ve saygı gören bir parçası olma arzusunu bulmak mümkündür. O kıvılcımı ateşlemek, harika tepkiler ortaya çıkarabilir. Bu bakış açısı, beni birçok tehlikeli çatışmadan kurtardı ve en umutsuz durumlarda bile moralimi yükseltti. Bu "*hayalperest*"i, güvenilir bir realiste çevirdi.

(56) **Servas**'ı haritaya taşıyan insanlar, insanlığa ve barışın potansiyeline olan bu inancı paylaşan kişilerdi. Onlar, İkinci Dünya Savaşı'nın dehşetlerini yaşamış ve pasifizmi benimkinden çok daha fazla sınamıştı. Avrupa'da, savaşın nefreti ve sonrası acıların üzerinde yükselmiş Avrupalıları başka nerede daha iyi bulabilirdim?

(57) Aslında onları bu nedenlerle seçmedim. **Savaş Karşıtı Uluslararası (War Resister's International)**, **Uluslararası Gönüllü Barış Servisi (International Voluntary Service for Peace)**, **Quakerlar** ve **Uzlaşma Derneği (Fellowship of Reconciliation)** gibi çeşitli anti-savaş örgütlerinin liderleri benim ideolojik ailemdi.

(58) Onlar olmasaydı, **Servas** hiç başlamazdı; en azından o yer ve zamanda. Başta hepsi yabancı olsa da hep eski arkadaşlarla konuşuyormuşum gibi hissettim. Dünyanın dört bir yanındaki sessiz, ilgili barış yapımcılar ağı, çok az kişinin farkında olduğu güçlü bir güçtür. O dönemde diğer çevrelerde, açık kapı planına karşı çok daha az destek olurdu. Eğer başarısız olsaydım, **Askov**'daki eleştirmenlerim, beni bulutlarda yaşayan bir hayalperest olarak görmede haklı çıkacaklardı.

(59) O barış liderleri sayesinde, bu seyyah barış tohumu eken kişi, tohumları güçlenene ve dünyanın dört bir yanına yayılana kadar yetiştirecek insanlara yönlendirildi. Dolayısıyla, **Servas**'ın gerçek kurucuları, bu tohumları ulusal komiteler oluşturarak ve Açık Kapı ev sahibi listelerini toplayarak yetiştiren gönüllü insanlardır. Ben sadece kışkırtıcı rolündeydim. **Askov Halk Yüksekokulu**'ndaki bir grup öğrenciyi **Servas**'ın kurucusu olarak gösterdiğim hikâye tamamen uydurmadır; çünkü hiçbir kişilik kültürünü sevmem ve **Servas**'ta oluşmasını önlemek istedim. Ama bu benim suçum olan efsane, yaratmaktan daha zor bastırıldı ve dünya çapında **Servas** literatüründe yer aldı. Artık bu hesabın sonunda sakinleşsin!

11) Pasifist: Olmak ya da olmamak

(60) Beni **Servas**'ın tohumu eken kişi olarak adlandırabilirsiniz, ama onları yetiştirenleri gerçek kurucular olarak çağırın; çünkü onlarsız hiçbir şey olmazdı. Birçoğu pasifist olsa da **Servas** asla pasifist bir örgüt olmayı amaçlamadı; ne çoğunlukla pasifist ev sahipleri istemek ne de pasifist gezginleri desteklemek anlamında. Kimseyi **vicdani retçi** olmaya ikna etmek istemedik. Ancak **Servas**'tan faydalanan herkes, yıllarca çalışan ve **Açık Kapı Ağı**'nı dünya çapında bir gerçeklik hâline getirmek için kendi cebinden para harcayan bu özverili insanlara teşekkür etmelidir. Lütfen, kardeşlerim, **Servas**'ta pasifizmi tartışmayı bırakın. **Servas**, pasifist olmasa da başından beri adalet temellerini inşa etmeyi hedefledi; bu temeller, barış dolu bir dünyaya götürebilir. Takip eden kısa anlatımlar, **Danimarka Halk Yüksekokullarının** ve Gandhi'nin yapıcı programının etkisini göstererek benim "*barış inşası*" anlayışımı açıklıyor. Gandhi'nin biyografilerini okumak, **Servas**'a ilham veren yöntemleri daha net anlamayı sağlar ve pasifizm ile Gandhi tarzı sosyal dönüşüm yoluyla barış inşası arasındaki farkı açıklayabilir.

(61) **İzlanda** dışında tüm İskandinav ülkelerinin başkentlerinde barış örgütlerinin ofislerini ziyaret ettim. Her ülkenin farklı adı olsa da hepsini bulmak kolaydı çünkü dünya çapında bir ağa bağlıydılar. Her birinde, sanki eski arkadaşlarla konuşuyormuşum gibi hissettim; bana sempatiyle kulak verdiler ve ardından programı kendi ülkelerinde başlatmak isteyebilecek kişilere yönlendirdiler. Sanırım "*Açık Kapı*" planını yüzlerce kez anlattım. Çoğu komite, bir veya iki adanmış kişiye dönüştü.

(62) **Danimarka Kopenhag**'da tanınmış bir anaokulu işleten ve **ABD**'de **Servas**'a katılmış olan **Nana Funder** uzun süre **Servas Komitesi** üyelerinden biriydi. Küçük ekiplerinin diğer üyesi, çatı kiremitleri üreten **Kristen Ingvorsen**'di.

(63) **Norveç**'te, **Ulf Christensen** yıllarca liderliği üstlendi. **Almanya** harap ve konut ve yiyecek sıkıntısı çekiyor olsa da programın bir parçası olmaya çok hevesliyidiler ve **Gertraud**'un babası **Helmut Hertling**, bir araya getirdiği ilk Alman Komitesi'ne danışman oldu.

(64) Birçok gece, yıldızlar altında saman dolu bir ahırın ya da saman yığınının kokusunu keyifle aldım. **İsveç**'te, otostopla gittiğimde kendimi uzak bir köyde bulduğum karanlık bir gecede, samanlığı bulmak için küçük bir ahıra yaklaştım. Fenerimin ışığında büyük sığır gözleri ve uzun boynuzlar hızla fikirlerimi değiştirdi. Dışarısı sıcaktı ve yumuşak ot yığını iyi bir yatak oldu. Ertesi sabah, çiftlik ailesi verandada kahvaltı yaparken, verimli kompostlarından tuhaf bir figür ortaya çıktı. Kim olduğumu sormak yerine polisi çağırdılar. Bu sırada, kısa bir mesafe ilerideki bir okulu keşfettim ve yalnız öğretmen tarafından dersleri izlemeye davet edildim.

(65) Sonunda bir polis beni yakaladığında, bir saat boyunca neredeydim diye sordu. Pasaportumu göstererek anlattığımda ikimiz de çok güldük. Şunu da ekleyebilirim ki, kuzey **Finlandiya**'da gençlik yurdu sorduğunuzda genellikle yerel bir hapishane önerilir; çünkü yaylı yatak, yumuşak yatak ve temiz çarşafklar genellikle bir yurttan daha iyidir. Bu, **ABD**'de hapishaneye götürülürken kaldığım bit ve haşere dolu cezaevlerinden çok daha üstündü.

(66) Yoldaki özgürlük, sürekli gelişen bir macera kaleidoskopuyla¹ süslenmiş bir pastaydı. Garip ve tuhaf yerlerde uyanmanın yol açtığı şaşkınlığa kısa sürede alıştım. Basit seyahat yöntemimle tanıştığım yeni insanlar, birkaç ufak zorluğu fazlasıyla telafi etti. En mütevazı insanlar bile bana misafirperverlik gösterdi ve gezdiğim her yerde bana bir lokma yiyecek paylaştı. Bana teorik olarak öğrettiklerini uygulamalı olarak öğrettiler: Her ülkede ve her ırktan insanların doğuştan gelen iyiliğini ve cömertliğini anlamak.

(67) **Quaker** inancım, insan doğasına olan inançtan, insan nezaketinde unutulmaz deneyimlere dönüştü. İnsan doğasının iyiliği artık benim için sadece bir inanç değil; gezdiğim dünyanın her köşesindeki yüzlerce cömert iyilik sayesinde bir gerçeklik hâline geldi. İnsan inancını kaybedilebilir, ama böylesi cömertliklerin gerçekliğini unutmak zordur. Ne yazık ki, orta sınıf **Servas Gezgincilerinin** çoğu bisiklet ve sırt çantasıyla yolculuk etmiyor, hasatta yabancı bir çiftçiye kendiliğinden yardım etmenin veya sokaktaki yetim çocuklarla ilgilenmenin tadını çıkarmıyor.

12) Sosyal Hareketleri Öğrenmek

(68) Haziran'dan Kasım'a kadar, **Askov Halk Yüksekokulu** kış dönemine açılana kadar, **Finlandiya**'dan **Almanya** sınırına kadar seyahat ettim. Bu yolculukta, İskandinavya'daki sosyal kurumları inceledim; aile hizmetleri, gençlik programları ve özellikle ekonomilerini domine eden tüketici kooperatifleri gibi. **İsveç**'te, savaşta zarar görmediği için, modern ve güzel mağazalar vardı; ailelerin ihtiyaç duyabileceği çoğu şeyi bulabiliyordunuz. Tüm İskandinav ülkelerinde, Kooperatif Federasyonlarına ait fabrikalar vardı. **Finlandiya**'da ise, Fince ve İsveççe konuşan nüfus arasında anlayış köprüleri kuran yerleşim evleri dikkatimi çekti; bu model, uygulanırsa, dünyanın birçok yerinde etnik çatışmaları azaltabilir. Kuzey **İsveç**'teki **Laponlar okulu**, Amerikan yerlilerinin zorla gönderildiği misyon okullarından daha mutlu bir merkezdi. **Danimarka**'daki kırsal topluluklarda kültürel merkezler, çocuklar, gençler ve yetişkinler için programlar sunuyordu. Yerel çiftçiler, önde gelen yazarları ve düşünürleri konuşma yapmaları için davet ediyordu. Hasat tarlasında bir gün geçirdikten sonra, benimle çalışan gençler bisikletlerine atlayıp kültür merkezlerine gidiyor, orada şiir okuyup halk dansları yapıyorlardı. İskandinav kültür değerlerine dair sayfalar dolusu anlatı yazabilirdim.

(69) İskandinavya'nın pazarlama sistemlerini domine eden kooperatif hareketleri, kâr amacı gütmeyen ve devlet yönetiminde olmayan, halk tarafından işletilen bir ekonominin değerini gösteriyordu. Parlak, temiz mağazalar ve kaliteli ürünler, başka hiçbir yerde bulunamayacak kadar iyi ve ucuzdu. Birçok tüketici kooperatifi, üretimi tüketim için yapan kendi fabrikalarına sahipti, kâr için değil. Bu güçlü demokratik sektör, İskandinav toplumlarının eğitimden yaşlı bakımı gibi alanlarına kadar etkide bulunuyordu.

13) Halk Yüksekokulları

(70) Sosyal ve kültürel konularda uyanışın büyük kısmı, Halk Yüksekokulundaki eğitim sayesinde gerçekleşmişti. Bu olağanüstü eğitim hareketi, bir ülkeyi değiştirmişti ve ben bunu, üniversitemin eski başkanının oğlundan öğrenmiştim. **Danimarka Halk Yüksekokulları**, ben oraya vardığımda yaklaşık yüz yıldır varlığını sürdürüyor ve hâlâ toplum yaşamının canlı bir parçasıydı. Bunlar, **Danimarka**'nın bağımsızlığını en iyi şekilde koruyabilmesinin yolunun

¹ Kaleydoskop, diğer adıyla **çiçek dürbünü**, içerisine bakıldığında renkli desenler görülmesini sağlayan bir araçtır. Kaleydoskop aracılığıyla sağlanan desenler ışığın yansımalarıyla elde edilir ve dürbünü farklı yönlerde hareket ettirdikçe desenlerde değişir.

halkını uyandırmak olduğuna inanan birkaç vizyonerden ilham almışlardı. Halk yüksekokulları kamu eğitim sisteminin dışında kalıyordu ama devlet tarafından iyi destekleniyordu. Çoğu Danimarkalı kırsal kökenliydi; 14 yaşında okuldan ayrılır, tam zamanlı olarak çiftliklerde veya zanaat işlerinde çalışırlardı, çoğu zaman çırak olarak. 18–25 yaşları arasında ise sorgulama dönemi başlardı: Hayatın amacı nedir? Toplumla ilişkimiz nasıl olmalı? Çocuklarımızı hangi koşullarda büyütmek isteriz? Bu kritik yaşlarda, ülke genelindeki yatılı okullar gençleri, genellikle sadece bir kış dönemi için, tarlalarda gerekmedikleri zaman alırdı. Akademik olmayan programlar sayesinde genç yetişkinler hayata dair yeni bir bakış açısı kazanırdı. Birçoğu, ülkelerinin canlanmasında önemli rol oynayan bireyler hâline gelirdi.

(71) Böylece, dünyanın en benzersiz eğitim hareketlerinden biri ortaya çıktı. Ben de **Danimarka** hareketini örnek alan diğer İskandinav ülkelerindeki birçok okulu ziyaret ettim. Sadece okullara bakmakla kalmadım, birinde öğrenci oldum. Kışın büyük kısmını **Askov**'da geçirdim, ama aynı gelenekteki birçok başka halk yüksekokulunu ve çocuk okulunu da ziyaret ettim. Yabancı bir dilde dinleyerek, bazen çocuk sıralarına sıkışmış olarak, hiç beklemediğim bir eğitim yaklaşımını ve anlayışı edindim.

(72) Bu okullara katılmak, benim için, muhtemelen birçok kırsal Danimarkalı için olduğu kadar hayat değiştiren bir deneyimdi. Öğrenciler beni kendi aralarına kabul etti, kendimi daha evimde hissetmem mümkün değildi. Kayıtlardan çalışarak iyi bir kulak kazanmış olsam da kelime dağarcığım sınırlıydı. İlk birkaç ay sadece derslerin genel havasını kavrayabiliyor, tam anlamını anlayamıyordum. Bazen anlamaya çalışmanın stresi baş ağrısına yol açıyordu. Ancak birkaç ay içinde, kelime dağarcığım geliştikçe, onların “yaşayan söz” dedikleri ilham verici hikayeleri benim için deneyimsel bir maceraya dönüştü.

(73) Öğretmenlerin hepsi dinamik hikâye anlatıcılarıydı; geçmiş dönemleri ve büyük yazarları hayata geçiriyorlardı. Tarih, sadece tarih ve siyaset bilgisi okumaktan ibaret değildi. İnsanları ve o dönemin sosyal koşullarını, hikâyenin geçtiği yeri yaşıyorlardı.

(74) Amerikan okullarında karşılaştığımdan çok daha derin bir tarih anlayışı keşfettim. Sık tekrar edilen savaş ve siyaset bilgileri yerine bir halk tarihi ortaya çıkıyordu. Açılan hikâyeler bizi geçmişin önemli zamanlarına geri götürüyordu. Örneğin, uyanmış bir halkın bağımsızlık mücadelesi içinde olduğumuz hissini yaşıyorduk. Toplumlarını nasıl değiştirdiklerini öğreniyorduk.

(75) Hikâyeler öylesine canlıydı ki, anlatıcı sanki olayın içinde bizzat bulunmuş gibiydi – Fransız Devrimi sırasında **Paris** okullarından gelmiş ya da **William Penn**'in yanında oturmuş, Kızılderili kardeşleriyle barışı konuşuyormuş gibi. Bu okula gelen çiftçi gençlerin canlanışını izliyordum; amaçları diploma almak, iyi bir iş bulmak ya da başka bir pratik kazanç sağlamak değil, sadece kültürel bir eğitim almak ve hayata, dünyaya daha geniş bir bakış açısı kazanmaktı.

(76) **Halk Yüksekokulu** öğretmenleri, sosyal uyanışın önemini biliyorlardı; çünkü ülkeleri bunu göstermişti. Bir ülkeyi tamamen dönüştürebilecek en etkili şeyin, uyanmış ve aydınlanmış bir vatandaşlık olduğunu biliyorlardı. Onlara göre, siyasetçiler halkın hizmetkarlarıydı. Temsil ettikleri halkı yansıtmadıklarında, oyla veya zorla görevden alınma riski vardı. Bu nedenle, eylemleri büyük ölçüde halkın eğilimlerini yansıtıyordu. Elbette, düşüncelerinin önemsiz olduğuna inanan, soylunun peşinden körü körüne giden köylüler gibi bir halk varsa, hükümet üzerindeki etkileri az olur. Ama uyanırlarsa her şey değişir.

(77) Onların arasında otururken, bu özel eğitim hareketinin, çiftçileri tarlalardan ve ahırlardan alıp önce ülkelerinin acil meseleleriyle, sonra da dünya çapında aydınlanmış vatandaşlar hâline getirdiğini görmeye başladım. **Halk Yüksekokulları** başladıktan kısa bir süre sonra, uyanmış çiftçiler ülkenin demokratik hükümetinde lider oldular. Bu eğitimden doğan kooperatif hareketi,

ülke yaşamının merkezi hâline geldi. Başlıca ihracat tarım ürünleriydi ve bunlar köylü kooperatifleri aracılığıyla işleniyordu. Bu halk yüksekokulu “*mezunları*”, ülkelerini olağanüstü bir ekonomik demokrasiye dönüştürdü. Aslında bu okullardan resmi olarak mezun olunmazdı; okulda geçirilen zaman, uzun ve neşeli bir öğrenim hayatına bir giriş olarak görülürdü.

(78) **Halk Yüksekokulu** öğrencilerinin uyanışıyla gerçekleşen **Danimarka** devrimi öylesine sessiz ve barışçıldı ki, dünya çoğu zaman bunun farkına bile varmadı. Kimse vurulmadı, hapse atılmadı veya ülkeden atılmadı. Çiftçiler, her ekonomik alanda kooperatifler ağı kurdu. Tarım ürünleri başlıca ihracattı ve kooperatifler köylüler tarafından demokratik şekilde yönetiliyordu. Böylece kooperatifler, herhangi bir ülkenin en demokratik ekonomisini yarattı; merkezi sosyalist hükümetlerden çok daha demokratikti.

(79) Hayattan gelen bu ilham verici hikâyeler, benim sosyal değişim perspektifimi büyük ölçüde değiştirdi; tıpkı İskandinav sosyal hareketlerini tanıma deneyimi gibi. Büyük sosyal liderlerin ve reformcuların biyografileri ile halk hareketlerinin tarihleri de değerini gösterdi. **ABD**'de okulu bırakmışım ve edebiyatı çoğunlukla eğlence ve kaçış için okunan bir şey olarak görüyordum. Burada, kaliteli edebiyatın bir halkın ve yerin yaşamını ve zamanını birçok sıkıcı sosyolojik çalışmadan daha iyi ortaya koyduğunu öğrendim. Sadece edebiyatın yaşam içindeki yeri değil, bu entelektüel olmayan gençlerin nasıl ateşlendiğini görmek de şaşırtıcıydı. Yetenekli bir hikâye anlatıcı, bizi bir ünlü yazarla öyle bir şekilde tanıştıyordu ki, sanki yazarın kişisel arkadaşımı gibi hissediyorduk. Yazarın yaşadığı topluluk, kaygıları ve hayal kırıklıkları, eserlerinde yazdığı dönemin koşulları kitaplarından pasajlarla gösteriliyordu. Bu eğitim deneyiminin öğrencileri iyi yazarları tanımaya ve öğrenmeyi hayatlarının merkezi bir parçası yapmaya motive ettiğini çok iyi anlayabiliyordum. Not veya sınava ihtiyaç duymuyorlardı; çoğu zaman, köydeki kitapçılar, sattıkları kitapların yarısının iyi edebiyat olduğunu söylüyordu.

(80) Bu genç yetişkinler büyük bir hevesle derslere katılıyor, hiçbirini kaçırmıyorlardı. Ödül, maaş artışı, terfi – hatta diploma beklemiyorlardı. Bu benim her zaman hatırlayacağım bir deneyimdi.

(81) Bu kültürel eğitim ve genç yetişkinleri canlandırma okulları, öğrencilere sadece bilgi yüklemeye çalışmıyordu. Mesleki eğitim, ayrı okullarda teknik derslerle veriliyordu. İlk **Halk Yüksekokulu** öğretmen **Kristen Kold**, “*Onları öyle kuracağım ki, hayatlarının geri kalanında enerjileri hiç bitmesin,*” derdi. Onlar pasif gözlemcilerden aktif toplum kurucularına dönüştüler. Bunu herhangi bir ideoloji propagandası yapmadan başardılar. Sadece bir kış için bu yatılı okullara gelen **Danimarka** çiftçi gençleri öylesine uyanık ve motive olmuştu ki, yeni bir sosyal düzenin temellerini attılar; dünya tarihinin en demokratik ve en aydınlanmış düzenlerinden biri.

(82) Büyüme ve paylaşma ruhu yaşamın her alanına yayılmıştı. Atletizm rekabet amaçlı değildi. Erkekler cinnastik yapıyor, kadınlar ritmik egzersizler yapıyordu. Halk dansları öğreniyor, müzikten zevk alıyor ve hiçbir ders grup şarkısı olmadan başlamıyordu. Öğretim üyeleri ve öğrenciler birlikte yemek yiyor, öğretim üyelerinin evleri öğrenciler için düzenli olarak gayri resmî toplantılara açılıyordu.

(83) Başka bir coğrafyada bir “yabancı” dil öğrenip kullanarak, milliyetçi önyargılarımın ve ana dilimin sınırlarından kurtuldum. Bu deneyimler bana sadece tarihe yeni bir bakış açısı kazandırmakla kalmadı, aynı zamanda sosyal değişim için kültürel eğitimin değerine dair temel bir bakış açısı kazandırdı.

14) Bir Barış İnşacısının Eğitimi (Peace Builder)

(84) **Danimarka Halk Yüksekokulu** hareketi, **Barış İnşası Programının** mükemmel bir örneğidir. Bu hareket, güç ve servet kazanmak yerine yaşam kalitesine ve yardıma muhtaç olanlara şefkate daha fazla önem veren, insan merkezli bir toplum yaratmıştır. Birçok Danimarkalı arasında, toplumun her seviyesinde—yerel, ulusal ve uluslararası—şiddet içeren çatışmalara alternatif yollar bulma güçlü bir arzusu vardı. Bağımlı bir sömürge olan **İzlanda** bağımsızlık istediğinde, Danimarkalılar sadece “*eve*” dedi. Misyonerler ve tüccarlar, Grönland Eskimolarının kültürünü tehdit ettiğinde, onlar yasaklanmış, diğer tüm kişiler ise kabul edilmişti. **Danimarka** yeraltı hareketinin başlıca görevlerinden biri, Yahudileri **Almanya**’dan alıp **İsveç**’in güvenliğine ulaştırmaktı. **Güney Afrika Apartheid**² ürünlerinin boykot edildiği dönemde, **Danimarka**, Avrupa’da **Güney Afrika** portakallarının bulunamadığı nadir ülkelerden biriydi.

15) Almanya: Düştü Ama Pes Etmedi

(85) İskandinavya’da geçirdiğim bir yılın ardından **Almanya**’da bir **Quaker** (Kardeşler Cemiyeti) çalışma kampına katıldım. Bu, işgal altındaki ülkeyi ziyaret etmek için alabileceğim neredeyse tek vize yoluymuş ama aynı zamanda harap olmuş ülkeye iyi bir giriş olmasını da sağladı. Çalışma kampındaki gönüllüler, birkaç ülkeden gelen gençlerdi. Savaş sonrası **Polonya**’ya kaybedilen bölgelerden gelen Almanca konuşan mültecileri barındıran bir ordu kışlasının odalarını boyadık. Kaldığımız spor salonunun görevlisinin bir daktilosu vardı; bu, yağmalanmış **Almanya**’da nadirdi. **Servas** için hazırladığım orijinal broşürleri yazmak üzere bana ödünç verdi ve umuyordu ki “kimse” kızmaz. Daha sonra bunun Komünist Parti’ye ait olduğunu söyledi.

(86) Kamptan ayrıldıktan sonra **Hamburg**’a gittim ve tamamen bombalarla yıkılmış bir şehirle yüz yüze geldim. Molozların içinde yaşayan insanlarla düzleştirilmiş modern bir şehir, asla unutulmayan bir manzaradır. Kendime sordum, çelik tabakaların altında yaşayanlar ne yapıyordu. Derin bir yeraltı bomba sığınağından dönüştürülmüş lüks bir otel vardı.

(87) Bir Amerikalı arkadaşımın Sosyalist **Hamburg** belediye başkanına yazdığı tanıtım mektubu ile şehir belediyesine gittim ve kamp sırasında hazırladığım **Servas** broşürlerini çoğaltmanın en iyi yolunu öğrenmek isteyip istemediklerini sordum.

(88) Belgeleri aldılar. Yarım saat, sonra bir saat bekledim. Bu küçük soruya cevap almak için çok uzun bir süre gibi geldi ama tek kopyam onlardaydı; yapacak başka bir şeyim yoktu. Sonra hayretle gördüm ki broşürler yalnızca çoğaltılmamış, aynı zamanda düzgün Almanca’ya da çevrilmiş olarak geri geldi.

(89) **Hamburg**’a giderken çeşitli insanlarla otostop çektim ve her biriyle kendi uydurduğum Dano-Almanca ile konuştum. Almanca bilmediğim için, duydukça **Danimarka** kelimelerini yavaş yavaş Almanca ile değiştirerek kendi dilimi yaratmıştım. **Hamburg**’da tanıştığım bir kadın, “*Nereisiniz?*” diye bağırdı. “*Almanya’daki tüm lehçeleri bildiğimi sanıyordum ama bunu hiç duymamıştım.*” Her neyse, anlaşılırdı ve bu sayede farklı politik görüşlerden birçok kişiyle çok ilginç sohbetler yapabildim. Bir Komünist, toplama kampında bir mahkûmun kaçmasına yardım

² **Apartheid**(1948–1994) Güney Afrika’da beyaz azınlığın siyah çoğunluk üzerindeki ırkçı ayrımcı yönetim sistemi idi. Bu dönemde siyahlar: oy kullanamıyor, beyazlarla aynı okula, hastaneye, otobüse binemiyor, birçok işte çalışamıyorlardı.

ettiği için cezalandırılmak yerine, SS subayının sempatisini kazanıp daha hafif bir hapishaneye gönderilmesini anlatıyordu. Bir diğeri Nazizmi savunmaya çalıştı. Bir anarşist, kendi arabasını tuhaf parçalarla nasıl yaptığını anlattı. Tüm bunları topladığımda, **Servas**'ın, hem bilinçli hem de bilinçsiz olarak, sadece adanmış pasifistlerden değil, Komünistlerden, Sosyalistlerden, Kapitalistlerden, bir Anarşistten ve bir Naziden de yardım gördüğünü söyleyebilirim. Başlangıcında gerçekten kozmopolit bir yapıydı.

(90) **Gertraud Hertling**'in ailesiyle birkaç gün geçirdim. Babası, uzun yıllar öğretmenlik yapmış, saygın, pasifist ve gençlik organizatörü olan uzun boylu bir adam, **Almanya**'da **Servas**'ın başarılı olmasını kararlılıkla sağlamak istiyordu; konut eksikliği, gıda kıtlığı ve bombalamalardan kalan yıkım buna engel olamazdı.

Resim 3: Büyükanne Esther Harlan, "Servas Azizesi"

16) Servas Hayata Dönüyor

(91) Avrupa'da **Servas** için tohumlar ekerken, **Kaliforniya**'da küçük bir mucize gerçekleşti. Yıllar önce **Berkeley** tepelerinde olağanüstü bir kadınla tanışmıştım; o, benim "gönül büyükanmem" oldu. Gandhi'nin ruhu ve felsefesiyle öyle yaşıyordu ki, tanıdığım hiçbir Amerikalı onun gibi değildi. Seyahat ettiğim her yerde, bana bekleyen bir mektubu vardı. Bu mektupların birçoğu, dünyanın diğer ucunda olsam bile, ruh halime mistik bir şekilde ışık tutuyordu. Açık Kapılarla Barış planını ona yazdığımda, hiç kimseye sormadan işe koyuldu.

(92) **Berkeley**'in zengin yamaç evleri arasında, üzüm bağlarıyla sarılı mütevazı köy evinden hiç ayrılmadan, **ABD** genelindeki insanların isim ve adreslerini topladı. Programla ilgili yazdığı hikâyeler her türlü dergide, özellikle barış ve toplumsal konularla ilgili dergilerde yayınlandı. **ABD**'ye dönmeden önce, dört binden fazla **Açık Kapı** ev sahibinin isim ve adreslerini toplamıştı. Başta, o dönemde bile artık müzeye ait bir daktilo kullanıyordu. Elleri artritten dolayı yazı yazamayacak hâle gelince, geniş uçlu bir kalemle yazdı. Yetmişlerinin sonlarındaydı ve ulaşım aracı yoktu ama yaşlılarının yarısından daha aktifti. Büyükanmem **Esther**, kayıtları nasıl tuttuğunu bana hiç söylemedi ve ben de sormaya zaman bulamadım. Bir gün, kayıtların küçük kâğıt parçalarına dikkatlice yazılıp yatağının altındaki küçük ayakkabı kutularında düzenlendiğini fark ettiğimde ne kadar şaşırdığımı hayal edin. Bir de üzerine, hiçbir birikimi veya geliri olmadan yalnızca sosyal yardımla yaşadığını, küçük gelirini pul ve kırtasiye masraflarını karşılamak için sıkıştırdığını öğrendiğimde tamamen afalladım.

(93) Erken dönem **Servas**'ta, herhangi bir durumda para istemeye en katı şekilde karşı çıkan kimse yoktu. Tüm başlatıcılar olarak biz bu politikayı benimsedik. **Esther Harlan**, bizi başlatmak için yaptığı ve gerçekleştirdiği diğer birçok şey için "**Servas'ın Azizi**" olarak anılmalıdır. Ona burada ayrılan alan, hak ettiği kadar büyük değildir.

17) Savaş Tohumları

(94) **Almanya**'dan ayrılmadan önce, birçok Alman'ın Hitler'i neden takip ettiğini anlamaya çalıştım. Yıkıcı toplumsal hareketleri neyin doğurduğunu daha iyi anlamazsak, gelecekte onları önleyemeyeceğimize inanıyorum. **Askov**'daki bir öğretmenin çok ilgi çekici bir dersini dinlemiştim; Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Müttefiklerin **Almanya**'ya yaptığı her yeni baskının Alman oylarını sağa kaydırıldığını detaylı biçimde anlatmıştı. Sonra **Hamburg**'da, Alman tüketici kooperatifleri hareketinin liderlerinden biri bana şahsen şunu söyledi: Sözde demokratik işgal güçleri, Almanların Nazi görüşlerinden sorumlu tutarken, pro-Nazi işletmelere ruhsat veriyordu. Aynı zamanda, demokratik kooperatif hareketinin şubelerine ruhsat vermeyi reddediyorlardı. Bu bana, cevap aramıyor olsaydım göremeyeceğim perde arkasının bir kesitini gösterdi. Daha sonra öğrendim ki, Müttefik ülkelerin ticari çıkarları, Nazi hareketini gizlice destekleyerek **Komünist Rusya**'yı bastırmayı umuyordu. Ormanda ateşe ateşle karşı koydum ama siyasette bunu yaparsanız, yanmaktan daha kötü bir durumla karşılaşsınız.

(95) Nazizmin dinamiklerini anlamaya çalışmak, beni **Almanya**'nın bütününe daha derinlemesine anlamaya itti; tıpkı İskandinavya'nın sosyal ve eğitim hareketlerini incelemenin o halkın ruhuna dair bir anlayış kazandırması gibi. Almanların Nazizmi neden yarattığı sorusu, bana politik dinamikler hakkında önemli bilgiler verdi.

(96) **Askov**'da tarih öğretmeni, Nazizmin yükselişi hakkında duyduğum en derinlemesine konuşmalardan birini verdi. Müttefiklerin her yeni intikamcı hareketinin Alman oylarını sağa kaydırıldığını anlattı. Birinci Dünya Savaşı sonrası 16 ay süren açlık ablukasıyla başlayan uzun liste, Hitler'in iktidara çıkışına kadar uzanıyordu. Aslında Müttefikler, Alman kamuoyunda düşmanlık duygusunu güçlendirerek demokratik ve barışçı unsurların liderliğini zayıflatıyor ve daha aşırı milliyetçi grupları güçlendiriyordu. Bu öfke, Nazilerin büyümesini sağladı.

(97) **Almanya**'yı gezerken, otoriteye karşı inanılmaz bir boyun eğme duygusu hissettim; bu onların geleneğinin bir parçası gibiydi. İlk günüm bir Pazar günüydü ve aptalca, Alman parası almayı unutmuştum; çünkü İskandinavya'da ülkeden ülkeye geçmek çok kolaydı. Sokaktaki hiç kimse birkaç **Danimarka** kronunu Alman markına çevirmiyordu; en azından otobüs parası alabilmem için. Öneri bile onları korkutuyor gibiydi. Bir diğer olay, **Nürnberg**'de 12 yaşındaki bir çocuk bir şey düşürdü. Almak yerine etrafa bakındı; sanki kötü bir şey yapmış gibi ve yakalanmasını umursamıyordu. Ebeveyn-çocuk ve yetişkin-genç ilişkileri, Protestan gençlik kampındaki "*tartışma*" grubuna benzeyen özgün bir otoriter ruh hâline sahipti. Gençler konuşuyordu ama kendi düşüncelerini ifade etmek için değil, sadece Herr -----'ın cevabını öğrenmek için. Otoriteye boyun eğme ve Müttefiklerin intikamcı politikalarına öfke, vatanseverliği aşırı yücelten ve azınlıkları ezen bir ortam yarattı.

(98) Dünyanın en teknik olarak gelişmiş ülkelerinden birinin Nazizm'e yönelmesi dikkat çekici. Birçok yerde akademik eğitim, demokratik tutumu artırmalı. Teknolojiye hayranlık ve başarı ile eğitim sistemi arasında bir ilişki olabilir miydi? Bilimsel ve teknolojik öğrenim, minimum insani merhametle süper verimli bir siyasi yapı yaratma isteğini mi körükledi?

(99) Nazizmin sözde yenilgisinden elli yıl sonra bile, dünyada her türlü despotizm ve ırksal çatışmayı görüyoruz. Bu despot liderleri izole ederek cezalandırdığımızda, tıpkı Müttefiklerin **Almanya**'yı izole etmesi gibi, bu ülkelerde aşırı milliyetçi ve sağcı grupları güçlendiriyoruz.

(100) Böylece daha barışçıl ve demokratik politikalar için çalışan unsurları zayıflatıyoruz. **Almanya** deneyiminden öğrenebileceğimiz sosyal psikoloji ve sosyal dinamiklerin temel ilkelerini neden dikkate almıyoruz?

(101) Ancak Nazizmin kökenini anlamaya çalışmak, **Almanya**'yı anlama çabamın sadece bir yanıdır. Diğer yan, sosyal akıl ve merhametin yeşerdiği vaha arayışıydı—bireyler, organizasyonlar, küçük hareketler, daha adil ve daha merhametli bir yaşam için tohum eken. Savaşları yalnızca savaş karşıtlarını artırarak durdurabileceğimizi düşünmek, bence en yüksek saflık olur. Savaşın kökleri, etik anlayışımızda; toplumların çatışma ve adaletsizlikle başa çıkma yollarında derinlemesine yerleşmiştir. Dünyada bazı insanlar iyi beslenmiş, iyi giyinmiş, lüks evlerde yaşarken, diğer yarısı açlık çekiyorsa, kalıcı barış yaratma ümidi yoktur.

(102) Bu yüzden gittiğim her yerde, daha adil ve merhametli toplumların temellerini atan bireyleri ve küçük grupları ararım. Harap olmuş **Almanya**'da da her ülkede olduğu gibi, bu tür gruplar buldum.

(103) Antropologlar, yetimlerin kurum tipi yurtlarda değil, bakıcı ailelerle birlikte yaşadığı çocuk köyleri kurmuşlardı. İşçi hareketi mükemmel eğitim programlarına sahipti. Bir öğretmenin öncülüğünde, kaynakları olmadan ama inancı sayesinde bir grup işçiyi kendi sürdürülebilir topluluklarını inşa etmeye yönlendirdiği bir köy vardı. Süt koyunları çimleri biçiyor, meyve ağaçları gölgelik sağlıyor, domuzlar atıkları geri dönüştürüyor, tavuklar ve biyogaz sistemleri atık ve ahır süpürgelerini bahçe gübresine dönüştürüyordu. Bu örnek, **Fransa**'da **Kunduz Hareketi (Beaver Movement)** adlı bir hareketin doğmasına ilham verdi.

Resim 4: Peace Builders'ler Wyre Forest kampında: Usbet Folliard ve kızı, Esma Burrough, Bob Luitweiler

(104) **Esperantistler**³, ulusal sınırların ötesinde bir kardeşlik toplumu hayal ediyorlardı. Ve **Servas**'ın ilk tohumunu bana atan kızı ve **Almanya**'daki ilk **Servas** çalışma komitesinde bulunan oğlu olan **Helmut Hertling**, tüm yaşamı boyunca barış için çalışmış ve hâlâ önemli gençlik programlarını organize ediyordu.

(105) Neredeyse her ülkede bu ikili yapıyı gözlemledim: Bir yanda milliyetçi ve güç odaklı gruplar, diğer yanda merhametli barış inşacıları. En ödüllendirici deneyimler, çoğu zaman ciddi zorluklara rağmen kendi yerel topluluklarında hayati projelerle daha iyi bir dünya inşa eden cesur insanları tanımaktı. **Servas**'ı başlatanların hayallerinden biri, açık fikirli kişilerin bu sağduyu ve

³ **Esperanto**, 1887 yılında Polonyalı göz doktoru **Ludwik Lejzer Zamenhof** tarafından oluşturulan uluslararası bir yardımcı dildir. **Esperantistler**, Esperanto dilini konuşan veya bu dili yaymayı amaçlayan kişilerdir.

cömertlik vahalarını deneyimlemelerine yardımcı olmak ve ardından öğrendiklerini evlerine döndüklerinde uygulayabilmelerini sağlamaktı. Buna çalışma-öğrenme-seyahat sistemi adını verdik.

(106) Bazı yanıt aradığım yakıcı sorular sayesinde, seyahatleri çok daha verimli ve ilginç hâle getiren birçok özel insanla tanıştım. Her potansiyel Servas gezgininin, ilgi duyduğu en az bir özel konuyu seçmesini ve bu konuyu gezilerinin odağı hâline getirmesini önermeliyiz. Gezginin seçtiği ve incelediği sorular, görüşmeyi yapanın değil, kişinin kendisinin belirlediği sorular, seyahat deneyimini büyük ölçüde zenginleştirebilir, hatta hayat değiştiren içgörüler sağlayabilir; üstelik turistik gezilerin keyfini azaltmadan.

18) Tohumları Ekmek

(107) **Hollanda**'da Nazizmi tamamen farklı bir açıdan öğrendim; çünkü Hollandalılar, bir ulus olarak, çoğu insandan daha fazla acı çekmişti. İşgal sırasında neredeyse açlıkla karşı karşıya kalmış ve iki tarafın çapraz ateşinde sıkışmışlardı. Zorlu deneyimlerine rağmen, Açık Kapı ağı başlatmak zor olmadı.

(108) **Fransa** sınırında, küçük bir telefon kulübesi büyüklüğünde yapıda tek bir Fransız gümrük memuru bulunuyordu. Ama gösterebileceğim bir pasaport bulamadım; yol boyunca pasaportum kaybolmuştu. Ceketimin cebinden düşmüş olabilir veya bana yol veren biri almış olabilir. **ABD** Konsolosluğu bana o dönemde Amerikan pasaportlarının kaçakçılar için altın değerinde olduğunu söylemişti. İşte **Fransa** sınırında çantamı tepeden turnağa karıştırırken, bana yol veren adam sabırsızlanıyordu çünkü **Calais**'den **İngiltere**'ye feribot yakında kalkacaktı. *“Bütün seyahatim mi çökecek?”* diye düşündüm. *“ABD'ye geri dönüp yıllardır beklediğim planı mı bırakmak zorunda kalacağım?”* Eğer **ABD** Dışişleri'nin pasaport yenilemem için bana ne kadar zorluk çıkaracağını bilseydim gerçekten panik yapardım.

(109) Belki de iki kez hapse mahkûm edilme ve Amca Sam'ın baskısı altında yaşama deneyimlerim beni biraz sertleştirmişti. Her neyse, mümkün olduğunca ilerlemeye ve insanların makullüğüne güvenmeye karar verdim; her şeyin en iyi şekilde çözüleceğine inandım.

(110) Görevini yerine getirerek yolumu kesen bir yetkiliyle karşılaştığımda küçük bir sistem geliştirdim: Ona *“Benim yerimde olsaydınız ne yapardınız?”* derim. Çoğu zaman ilk cevabı: *“Danışmanınız olmak için burada değilim”* olur. Sonra eklerim: *“Ama insan olarak konuşamaz mıyız? Resmî biri olmanın dışında siz, başkasına yardım etmeyi ve insanlara saygı duymayı bilen bir insansınız.”* Bazen çok iyi işler, ama her zaman değil. Her neyse, Fransız göçmenlik görevlisine yalvarmak zorunda kalmadım. Sadece, *“İlerlemezseniz feribotu kaçırsınız”* dedi.

(111) Pasaportsuz **İngiltere**'ye varmak o kadar basit değildi. Hiç kullanmadığım denizci kartımı gösterdiğimde beni bir görüşme odasına yönlendirdiler. Uzun sorgulama başladı. **“Peace Builders”** (Barış İnşacıları) kağıtlarımda görünüyordu ve bu kırmızı bayrak oldu. Muhtemelen Komünist bir casus olduğumu düşündü. Ceketimin her santimi gizli listeler için yoklandı. Sonra ona **Danimarka**'da eğitim gördüğümü söylediğimde, bana bir kitabı çevirerek kanıt göstermem için birini buldu. Denizci kitapçısında **Danimarka** kitabı yoktu ama Norveççe bir kitap vardı. Onun seçtiği bölümleri kolayca çevirmem bu engeli aştı. Nazikçe, *“İngiltere'yi ziyaret etmeyi zorlaştırmak için mi çalıştığınızı”* sorduğumda, *“Evet,”* dedi, kibarca. Sonra **Peace Builders**'ın amaçlarını sordu. Gandhi'nin şiddetsiz sosyal değişim yöntemleri hakkındaki anlayışımı anlatmak büyük bir zevkti. En şaşırtıcı olan, görüşmeyi şu sözlerle kapatmasıydı: *“Sizinle konuşmak çok ilginçti. Çabalarınızda iyi şanslar. Size altı aylık İngiltere vizesi vereceğim.”*

(112) Çeşitli barış ofislerini ziyaret ettiğim **Londra**'dan, **Birmingham**'daki insanlara yönlendirildim. Orada birkaç ay boyunca geçekundu mahallesindeki geçici evim, **Peace Pledge Union** ofisinin çatı katı oldu. **Birmingham**'daki bu aylar hayatımın en önemli anlarından biri hâline geldi. Benim yaşlarımdaki **Connie Jones Thorpe**, neşeli bir öğretmen, **Peace Pledge Union**'ın (**Savaş Karşıtları Uluslararası**'nın **İngiltere** şubesi) özverili sekreteri. Grubumuzun direklerinden biri oldu. Ailesi İşçi Partisi içinde derin bir şekilde yer alıyordu ve babası, onu **Amerika**'ya getirmemi engellemek için beni asla evine davet etmedi. **Esmâ Burroughs**, beş yaş büyük, neşeli bir kahkaha ve nadir görülen gür sakalıyla, "**International Voluntary Service for Peace Work Camp Movement**"ın İngiliz şubesinin sekreteriydi.

Resim 6: Chris Smith, Uzlaşma Kardeşliği

(111) Bekâr kız kardeşiyle yaşıyordu. Çiftçilik geçmişi vardı. Uzun boylu, ciddi, idealist **Chris Smith** bizim aristokratımızdı; aynı zamanda öğretmen ve **Fellowship of Reconciliation**'ın yerel sekreteri. Bazı açılardan, iki bekâr teyze tarafından büyütülmüş yalnız ve kaybolmuş bir ruhtu.

(112) Grubumuzda coşkulu bir kardeş vardı: **Lisbet Foliard**, **Çekoslovakya** doğumlu, bir **İtalyan** savaş esiriyle evliydi ve üç yaşında canlı bir kızı vardı. Enerjisi grubumuza özel bir canlılık kattı. **Cadbury Çikolata Fabrikası**'nda birlikte çalıştığı birçok ülkeden misafirleri düzenli olarak toplantılarımıza getirirdi. **Quaker**'ları temsil ediyordu.

(113) Bizi, bu asi Amerikalıyı, uzun kayıp bir kardeş gibi karşıladılar. Ben eski bir Yanki ve Hollandalı çiçekçi göçmeni torunuydum. Hızlı hareket etmemi engelleyen kader sayesinde **Servas** orada kök saldı.

(113) **Birmingham**, Avrupa **Servas** merkezi hâline geldi, öyle diyebilirsek. Bu özverili grup, **Peace Builder** ekipleri kurma fikrini benimsedi ve bana bir ekip oluşturmalarında yardımcı olmamı istedi. Yöntem ve sistemleri tartıştık. **Connie Jones Thorpe**'un yorulmak bilmeyen editörlüğüyle ulusal sekreterler için ilk el kitabını yazdım. Bu format, **Servas** ev sahibi listeleri için, biraz sadeleştirilmiş hâliyle neredeyse 50 yıl sonra hâlâ çoğu ülkede kullanılmaktadır. Beraber yemek yedik, gezilere gittik, kamp yaptık; ama çoğunlukla **Servas**'ın temellerini oluşturan birçok şeyi planladık. Ben ayrıldıktan sonra **Esmâ Burrough** ilk Avrupa **Servas** sekreteri oldu.

Resim 5: Connie Thorpe, Peace Pledge Union

19) Şüpheli Bürokratlar, Dost Canlısı İngilizler, Zor Amerikalılar

(114) Altı ay içinde yedek pasaport gelmediğinde, **İngiltere**'de kalmama izin verildi ve çok nazik bir İçişleri Bakanlığı temsilcisi beni ziyaret etti. Ona, pasaportumu alır almaz **Hindistan**'a gitmeye kararlı olduğumu ve henüz gelmediği için üzgün olduğumu söyledim. Bana **ABD**'ye dönmem gerektiği önerildiğinde, ona, eğer beni hapse gönderirse bunun İngiliz kriminolojisini

incelemek için iyi bir fırsat olacağını ve bundan rahatsız olmayacağımı söyledim. Ayrıca **İngiltere**'den hiçbir şey almadığımı ne iş ne de yaşam alanı ne de para talep etmediğimi anlattım. Muhtemelen, sarsıcı veya yıkıcı biri olmadığımı düşündü; çünkü ne kara listeye alındım ne de **İngiltere**'den kovuldum. Sonunda, yaklaşık elli Amerikalı arkadaşım ABD Dışişleri'ne benim için yazdıktan sonra, yedek pasaport geldi. ABD büyükelçiliği yetkilisi, **Londra**'da yedek pasaport için başvurduğumda, pasaportumu ya yok ettiğimi ya da sattığımı düşündüğünü söylemişti çünkü pasaportta **İsrail** vizesi vardı. İkimiz de biliyorduk ki, **İsrail** vizesi Arap ülkelerinden geçmemi engelleyecekti.

20) Kültürel Köprüler Kurmak

(115) **Birmingham**'daki konaklamanın en özel anlarından biri, ekip tarafından daha sonra “**Uluslararası Ev Toplantıları**” olarak adlandırılan etkinlikti. Gangsterlerin cirit attığı **New York**'ta bir **Quaker** tarafından başlatılan bir programı örnek almaya çalıştık. **Rachel Davis Dubois**, birbirine düşman olan farklı ırk ve etnik gruplardan insanları bir araya getirdi. Resmîyetten uzak, samimi bir ortamda, katılımcıları kendi kültürlerini, bayramlarını ve yaşam biçimlerini anlatmaları için teşvik etti. Bazıları şarkılar söyledi, çoğu kişisel deneyimlerini paylaştı. Bu gayri resmî toplantılar, insanların komşularından korkmak yerine onların renkli kültürlerini ve yaşamlarını takdir etmelerine yol açtı.

(116) Ekibimiz, farklı kişilerin evlerinde benzer programlar düzenleyerek çoğunlukla gençleri bir araya getirdi. **Cadbury Çikolata Fabrikası**'nda birlikte çalışan işçiler aracılığıyla dünyanın dört bir yanından insanlarla tanışan **Lisbet**, bizim uzman iletişim sorumlumuzdu. Birçok yalnız katılımcı, bu nazik toplantılardan büyük mutluluk duydu. Ben ayrıldıktan sonra yazdılar ki, bu toplantılar o kadar popüler hale geldi ki, küçük ve samimi gruplara katılmak isteyen herkesin sığabilmesi için aynı anda üç toplantı düzenlemek zorunda kalmışlar.

(117) Daha sonra **İsrail**'de Araplar, Dürziler, Hristiyanlar ve Yahudilerden oluşan bir grup kurdum ve benzer bir format kullandım. Ayrılırken, Yahudi üyeler bana Arap komşularını tanımaktan ne kadar memnun olduklarını söylediler. Dünyanın dört bir yanındaki barış insanları, evlerini, verandalarını veya başka uygun dostane alanları kültürlerarası buluşma mekânları olarak kullanırsa, katılımcılar birbirlerinin geleneklerini ne kadar insani, ilginç ve güzel olduğunu keşfederse, güç sahiplerinin bir grubu diğerine karşı oynayarak kontrol sağlamaya çalışmalarını zora sokabilir. **Bosna, Ruanda, Urundi ve Chiapas**'taki şiddetin provoke edilmesi daha zor olurdu. **Birmingham**'da gelişen sıkı bağlılık ve dayanışmayı bırakmak beni üzmüştü. Orası, kendi evimden daha sıcak, en sevdiğim ailem haline gelmişti.

21) Çorak Topraklar

(118) **Fransa, Avusturya, Yugoslavya ve Bulgaristan**'da iyi **Servas** temsilcileri bulma çabalarım her biri farklı bir nedenle başarısız oldu. Bu ülkeler daha sonra iyi **Açık Kapı (Open Door)** programları geliştirdi. Fransızlar, evlerini yabancılara açmaya alışkın değillerdi; misafirlerini ağırlamak için genellikle yerel bir bistroyu tercih ediyorlardı.

22) Zulmün Birçok Yüzü

(119) **Avusturya**, müttefik işgal güçleri arasında bölünmüştü. **Viyana**'da konuşmaya çalıştığım bazı Rus askerleri, sadece dostane bir yabancı tarafından yaklaşılmaktan korkmuş gibiydi. Daha kötüsü, **Sovyet** işgali altındaki bölgeye girdiğimiz trende gördüğüm kitlesel korkuydu. İki Rus asker, koridorda kimlik belgelerini denetliyordu. Akıcı Rusça konuşuyor gibi görünen bir yolcu askerlerle dostane bir konuşma başlattığında, diğer yolcular korku dolu yüzlerle

koltuklarına çöktü, sanki yok olabilmeyi diliyorlardı. Rusça konuşan yolcu ile diğer yolcuların tutumları arasındaki bu tezat, kitlesel histeri ve kültürlerarası önyargının bir örneğiydi. Askerler Amerikalı, İngiliz veya Fransız olsaydı böyle bir korku yaşanmazdı.

(120) **Yugoslavya** ve **Bulgaristan** polis devletleriydi. Yabancılarla ilişki kuran vatandaşlar şüpheli görülüyor ve sık sık polis tarafından taciz ediliyordu. **Üsküp**'te bana dost olan bir adam, ertesi gün polisin onu saat 03:00'te karakola çekip saatlerce sorguladığını söyledi. Bir sosyoloji profesörünü ziyaret ettiğimde, apartman binasının dışında bir gizli ajan bekliyordu ve ben otele dönerken karmaşık güzergâhım boyunca beni takip etti. Turistlerin kalabildiği tek otelde, mükemmel Fransızca konuşan bir kadın çalışan, otelin gizli polis tarafından yönetildiğini söyledi. Odamdan çıkarken tüm evraklarımın alınacağını ve inceleneyeceğini açıkladı, bu yüzden onları ona vermem daha iyi olurdu. Hapishane deneyimim, küçük bir polis devletinde iyi bir eğitim olmuştur ve burada da iyi bir hazırlık sağladı. **Yugoslavya** ve **Bulgaristan**'da yazmaktan özellikle kaçındım çünkü en özel belgelerim bile bana veya bana dost olan bir yerliye karşı kullanılabilirdi.

(121) **Tito**'nun **Sovyetler** tarafından başlatılan tarım programını kendi yönetimi altında sürdürmesini anlamaya çalışmak değerli bir eğitim oldu. Ülke genelinde çiftçiler, kuraklık nedeniyle kotasını karşılayamadığında hapsediliyordu.

(122) Bir süre, **Zagreb**'deki gösteri halk dansçılarıyla vakit geçirdim; bunlar üniversite öğrencisiydi ve hükümet tarafından halk sanatlarını desteklemek için ücret alıyorlardı. Bu profesyonel halk dansçıları bir parti düzenlediğinde modern Amerikan dansları yapıyorlardı, benim ücretsiz İsveçli arkadaşlarım ise geleneksel danslarını sadece zevk için yapıyordu. Öğrenci yurdundan köylü evlerine kadar her eylemi ve düşünceyi saran korku ve sindirme gözlemlenince özgürlüğün tam tersi ortaya çıktı. Bu naif Amerikalının, masum sorular sorduğu için 10 günde beş kez tutuklanmasına hiç şaşırılmamak gerek!

23) Büyük Aileler Hala Yaşıyor

(123) **Zagreb**'deki en ilginç deneyimlerden biri, geniş ailelerin yaşadığı çiftlikleri ziyaret etmektir; bazı evlerde yirmiden fazla kişi yaşıyordu. Aile parasını büyük anne ya da büyük baba kontrol ediyordu. Bir öğretmen, eve geldiğinde tüm kazancını büyükannesine veya büyük amcasına verdiğini ve ardından bir paket sigara parası için ondan izin almak zorunda kaldığını anlattı.

(124) Kış aylarında herkes kullanışlı ve çoğu zaman güzel bir şeyler üretiyordu. Genç kadınlar dokuma tezgahlarının başına oturuyor, büyükanneler dantel işleri yapıyor, erkekler mobilya ve koşum takımları üretiyordu. Ben endüstri öncesi tarihin içinde kendimi kaybetmişim. Polis dışında yabancılar bana nezaket ve cömertlikle yaklaştı. Ziyaretçilere sıkıntı çıkarma, hükümet politikası gibi görünüyordu; iyi turist gibi davranmayanlar için. Bir fabrikayı ziyaret etmek sorun değildi ama çiftçilere ürün dağıtımıyla ilgili soru sormak yasaktı. Sadece soru sormak, eleştirel olmasa bile, beni tutuklatıyordu. Her seferinde birkaç saat sorgulandıktan sonra serbest bırakılıyordum, hiç kilitlenmeden. Her seferinde daha temkinli olmaya çalıştım ama şüpheli durumdan kaçmanın yolu yoktu; tek istisna, bir Komünist köy girişimcisinin misafiri olduğum zamandı. Beni tutuklayan polis, evinde misafiri olmam için davet etti.

(125) **Uluslararası Öğrenci Örgütü**'nün bir şubesini başlatan bir öğrenci okuldan atıldı. Sınıfına Esperanto öğreten bir öğretmen öğrencilerinin önünde cezalandırıldı. Bu, Sovyet veya Alman işgalinin değil, Amerikan baskısının bir eylemiydi. Küçük bir kerpiç zeminli kulübede ailesiyle yaşayan öğrenci **Costas Voumas**, orada **Servas** temsilcisi olmayı gönüllü kabul etti ama hiçbir zaman ev sahipleri listesi hazırlamasına izin verilmedi.

24) Düşman Komşular

(126) Yunanistan'dan Türkiye'ye geçmek için İstanbul turist rotasını takip etseydim kolay olurdu, ama ben Ege adaları üzerinden tekneyle gitmenin daha manzaralı bir yol olacağını düşündüm. Atina'nın liman kenti Pire'de, günlerce araştırdıktan sonra, Yunanistan ile Türkiye arasında neredeyse hiç ticaret olmadığını fark ettim. İki ülke uzun zamandır birbirinin yeminli düşmanıydı. Sonunda, rüzgâr uygun olduğunda yelken açan ve rüzgâr olmadığında motor kullanan küçük bir yük teknesi buldum. Üç gün boyunca adaların arasında dolanıp durduk. Rüzgâr çok güçlü olduğunda ve dalgalar güvertedeki un çuvallarını tehlikeye attığında, en yakın koya sığınmak zorunda kaldık. Bana teknenin bir kısmını kullanma izni verildi. Yeşillik ve balıktan oluşan basit diyet lezzetliydi ve vücudumun tam olarak istediği şeydi. Ama bu yalnızca Midilli'ye kadar götürdü beni. Türkiye kıyılarından sadece 5 kilometre uzak olmasına rağmen, geçiş için yol bulana kadar bir hafta orada kaldım. Hiç bu kadar dar ve sakin bir su kanalından bu kadar sinirlenmiş olmamıştım.

25) Topluluk Dayanışması (Ahır Kurma, Barn Raising)

(127) Türkiye, çok farklı bir zihniyete sahip daha mutlu bir ülkeydi. Savaşta yenilmiş olsalar da ruhen asla mağlup değillerdi. Benim için en ilginç olanlar, köylülerin eski komşuluk yardımı geleneklerini sürdürdüğü köylerdi. Aslında, Saroyan hikâyelerinden⁴ biri bana ipucu vermişti. Bir gün rehberimle birlikte, binlerce yıl önce yok edilmiş kadim ormanın içinden geçen ıssız çayırılık bir ova boyunca saatlerce yürüdük. Köyde çok sağlam inşa edilmiş bir okul vardı. Rehberim, köylülerden birinin anlattığı olağanüstü tarihi tercüme etti. Köylüler, malzeme ve işçilik katkıları için ücret almadan bu binayı yapmışlardı; çünkü hükümet onlara bir öğretmen vereceğini vaat etmişti. Ayrıca, her bahar köylülerin sulama kanallarını hiçbir ücret talep etmeden, yalnızca suyun ortak kullanımını karşılığında onardıklarını anlattılar. Çoğu köyde, köy muhtarı tarafından idare edilen Türk yolcular için ücretsiz bir misafirhane odası bulunduğunu da eklediler. Türkler, Servas aklına gelmeden çok önce yüzlerce yıl boyunca Açık Kapı sistemine sahiptiler.

(128) Demiryolu istasyonuna yakın kaldığım köyün kendi hikâyeleri vardı. Küçük bir dükkân açmak için oraya taşınan bir aile, kışı geçirecek kadar kazanç elde edememişti. Dışarıdan gelmeleri, bir eksi; tüccar olmaları bir başka eksi olmasına rağmen, köy muhtarı kışın zorluklarını aşmalarına yetecek kadar bir yardım topladı. Bana, bir evin yanmış olduğunu gösterdiler ve köylülerin malzemeleri toplayıp gönüllü işçilikle rekor bir sürede yeniden inşa ettiklerini gururla anlattılar.

(129) Bir gün, halk tarihine dair pek çok kitap olmasını umuyorum. Dünyanın her yerinde, iş birliği ve karşılıklı yardımın eski geleneklerini, cömertlik ve şefkat uygulamalarını keşfediyorum; bunları ne haber medyası ne de siyaset merkezli tarih kitapları anlatır. Meraklı ve iyimser bir zihin, insan doğasının daha nazik yönlerini arayarak dünyayı dolaştığında, yeni bir dünya açılır. Servas'ı, açık fikirli insanların bu tür deneyimler yaşamalarına yardımcı olmak için başlattık. Onların dar görüşlü önyargılarından çıkmalarını ve sıradan insanların ortak sıcak kalpliliğini özümsemelerini istedik. Kendi sınıfınızdan ya da meslekten biriyle görüşmek ve sınıf önyargısını pekiştirmek çok kolaydır. Ancak, bu köylüler gibi farklı sınıfların bilgeliğini keşfetmek çok daha

⁴ Saroyan hikâyeleri, Amerikalı yazar William Saroyan'ın (1908–1981) yazdığı insan sevgisi, yaşama sevinci, yoksulluk içindeki sıcaklık, insan onuru, ve göçmenlik deneyimi gibi temalar etrafında dönen kısa öykülerdir. Ermeni kökenli Amerikalı bir yazardır. Ailesi, Osmanlı döneminde yaşanan 1915 tehcirinden sonra ABD'ye göç etmiştir.

ödüllendiricidir. Ama bu tür sıcak kalpli gelenekler, yalnızca derinlemesine bakmayı öğrenen bir gezgine görünür. Yıllar sonra **Çekoslovakya**'da benimle seyahat eden bir arkadaşım, "*Bob, senle seyahat etmek korkunç. Sokaktan geçen herkesle konuştuğun için hiçbir yere ulaşamıyoruz*" dedi (O zamanlar, benim konuştuğum Almanca Bohemya'da neredeyse evrensel olarak anlaşılırdı). Ben de "*Doğru, ama çay için davet ettiklerinde sen seve seve geliyorsun*" diye yanıt verdim.

(130) **Türkiye**'deki Amerikan Okulu öğretmenleri, o ülke için **Açık Kapı** temsilcisi olmak istediler ama ben bunun bir Türk olması gerektiğini düşündüm. Hâlâ bunun bir hata olup olmadığını merak ediyorum; çünkü onlar iyi bir liste başlatıp sonra bunu bir Türk'e devredebilirlerdi.

Resim 7: Bob Luitweiler, Birmingham, İngiltere'deki ilk Servas El Kitabı'nı yazıyor

26) Paylaşım ve Korku Dünyasında Bir Mücevher

(131) **İsrail**'de, **Servas**'ın orada uzun yıllar liderliğini üstlenen değerli bir insan olan **Joseph Abilea** ile tanıştım.

(132) O, **İsrail** senfoni orkestrasında kemancıydı ve daha sonra orkestra şefi oldu. Ardından, Arap komşularına duyduğu derin sempati ve onların çektiği acılara olan kaygısı nedeniyle istifa etti ve tüm zamanını **Arap-İsrail Dostluk Derneği**'ne adadı. Onun ve diğer İsrailli pasifistlerin, birkaç Kibutz'ta çalışarak ve ünlü yazar ve Yahudi filozof **Martin Buber**'i ziyaret ederek, o gerilim dolu ülkenin iç işleyişi, tarihi ve sorunları hakkında çok şey öğrendim.

(133) **İsrail**'de, insanlığı etnisitenin üstünde tutan küçük, barış odaklı grubu tanıma ayrıcalığına sahip oldum. Onlar güzel ve cesur insanlardı; çoğu zaman aşılması güç engellerle yüzleşiyorlardı. **Joseph Abilea** da bunlardan biriydi. O, merhameti yaşıyordu.

27) Kalpsiz İş birliği

(134) **Kibutz hareketine** olan ilgim, her türlü gönüllü paylaşım toplumlarına duyduğum ilgiye dayanıyordu. **New Jersey**'de ziyaret ettiğim **Siyonist gençlik eğitim çiftlikleri**, coşkulu ve kendini adanmış genç insanlarla doluydu. İş odaklı ailelerden gelmelerine rağmen, parasız topluluklarda yaşamayı dört gözle bekleyen bu idealistleri görmek ilham vericiydi. Aynı ruhu Kibutzlar'da bulmayı bekliyordum. Ne yazık ki, durum çok farklıydı. **İsrail**'i mümkün kılan fanatizm, kurucuların idealizmini ve toplulukların yaşamını renklendirmişti.

(135) Ekonomik olarak, büyük Amerikan mali yardımları sayesinde Kibutzlar gelişti ve **İsrail** tarımsal üretiminin temel taşlarından biri oldu. Bu topluluklarda yaşayanlar üst sınıftı. Bir adam bana, paylaşımcı bir toplulukta bulunma isteğiyle değil, yalnızca daha yüksek bir yaşam standardı sunduğu için orada yaşadığını söyledi.

(136) Ancak şefkatli paylaşım pek güçlü değildi. Bir Kibutz'da kötü bir ishal geçirdim. Bana küçük bir oda verdiler. İngilizce iyi konuşan doktor geldi ama birkaç cümlelik sohbet için bile zamanı yoktu. Yemekler zamanında getirildi, tek kelime etmeden. Bu arada, Yidiş konuşanlarla Almanca, Sefarad Yahudileriyle İspanyolca iletişim kurabiliyordum, ama kimse konuşmak istemediği için bu işe yaramadı. Uzun, sıcak gün ve gecelerin geri kalanında, çölde bir mağarada olsaydım bile hissetmeyeceğim kadar yalnız hissettim; çünkü iletişim kurmayan insanlar arasında olmak, yalnız başına olmaktan daha izole hissettirir. Sadece üç metre uzaklıkta saatlerce sohbet eden insanlar, benim halimi sormayı akıllarına bile getirmediler. Hareket edemediğim için dostane arkadaşlık arayamadım. Bu, yakın bir topluluk için tuhaf bir zihniyetti. Daha sonra, yaşadığım deneyimin istisnai olmadığını öğrendim.

(137) Bir akşam, bir Kibutz liderleriyle konuşmak istediğimde, özel bir daireye yönlendirildim. Bu eşitlikçi toplumda, liderler **ABD**'den gelen lüks yiyeceklerle ziyafet çekiyordu ve Kibutzdaki diğer hiç kimse böyle bir ayrıcalığa sahip değildi. Etrafları pahalı Amerikan oyuncaklarıyla çevriliydi.

(138) Buna ek olarak, bazı Kibutz üyelerinin yaşadığı istemeden fakat acı verici izolasyon daha da kötüydü. Başlangıçta plan, yemek salonunu topluluk merkezi yapmaktı. Huzurlu kalması için çocuklara izin verilmedi. İsrailli çocuklar, örneğin Meksika köy çocuklarına kıyasla, çok daha enerjik ve gergin ailelerden geliyordu.

(139) Çocuklar özel çocuk yurtlarında yetiştiriliyor, ebeveynleri onları yalnızca akşam ve Şabat boyunca görebiliyordu. Ama bu topluluklar binin üzerinde üye sayısına ulaştığında, toplantı salonları sessiz ve samimi olmaktan uzaklaştı. Kahve makinelerinin özel odalara girmesine izin verildiğinde, çeşitli etnik gruplar etrafında kahve sohbetleri kendiliğinden oluştu. Bu gruplar, Anglo-Sakson kültüründen Yahudiler, Polonya kökenliler, Rumenler, Doğu Hindistanlılar ve diğerlerinden oluşuyordu. Eğer bir kişi bu gruplardan birine dahil olmayan bir ülkeden gelmişse, büyük ölçüde dışlanmış oluyordu. Bir şehirde izole olmak, birkaç blok ötedeki arkadaşlarla buluşmak mümkünken, Kibutzda bu mümkün değildi. Bu gruplardan birine ait olmayan bireyler dışlanmış hissediyordu. Her şeyi paylaşan bir toplumda, şefkat eksikti. Koyu tenli Yemenli Yahudiler, idealist toplumlarında ikinci sınıf üyeler olarak muamele görüyordu; bir tür ırkçılık oluşmuştu.

(140) Dünya genelinde, geçmiş çağların samimi ve güvenli topluluklarını yaratmaya çalışan gruplar var. Ama bireycilik önyargılarımız ve uygulamalarımız o kadar derin köklü ki, onları planlı topluluğa bir virüs gibi taşıyoruz. Bu deneyimi düşününce, ideolojik olarak yönlendirilen insanların ne kadar kolayca amaçlarına o kadar kaptırabileceğini, ideallerini besleyen insan ruhlarını unuttuklarını hatırlıyorum. Duyarsız misyonerler, evanjelik Marksistler, tüm dinlerin köktencileri çoğu zaman yakın çevreleriyle ilişki kurmayı başaramıyor. Kaç **Servas** ev sahibi, yabancı misafirler için cömert **Açık Kapı** uygulamasına sahip olsa da kendi topluluklarındaki mültecilere veya yalnız yabancı öğrencilere dikkat ediyor? Ünlü Yahudi pasifist yazar ve filozof **Martin Buber**, topluluğa tüm kalbiyle inanan bana şunları söyledi: “*Kibutzda topluluk formu var ama ruhu yok. Mekanikler o kadar sorunsuz çalışıyor ki insanlığı unutuyorlar.*”

28) Yeni Dünyalara Kaçış

(141) Seyahatimin bir sonraki ayağı, kısa bir feribot yolculuğuyla **Kıbrıs**'a geçmekti; burası, Yunan ve Türk nüfus arasındaki alttan alta süren çatışmalara rağmen, Güney Denizi adalarını andıran keyifli bir adaydı. Dünyanın birçok yerinde sıkça görülen bu etnik çatışmalar çoğunlukla siyasi gruplar tarafından kışkırtılır ve kendi bencil amaçları için toplumlarındaki sade insanları kullanırlar.

(142) Bir bisiklet kiraladım ve adanın büyük bir kısmını dolaştım, farklı kültürlerden insanları ziyaret ettim, yüksek gölge ağaçlarının altında temiz sulara yüzdüm ve sakin atmosferin tadını çıkardım. Her yerde insanlar nazik ve cana yakın davranıyordu. Gergin **İsrail** ortamından gelen bu nefes alma molası büyük bir rahatlama sağladı.

(143) Buradan doğuya geçişim engellenmişti çünkü hiçbir Arap ülkesi pasaportunda **İsrail** vizesi olan birine geçiş izni vermiyordu. Ama ben, yol üzerinde olan **Kıbrıs**'a uğrayan bir **Hindistan** gemisine binebileceğimi düşündüm. Ne kadar safmışım! Tabii ki, biraz güneyde, **Süveyş** limanında, **Süveyş Kanalı**'ndan geçmek zorunda olan yüzlerce gemi vardı. Ancak kanal, **İsrail** vizesi olanlar için yasaktı. **Hindistan**'a yolcu gemisiyle geçmenin tek yolu, bana söylendiğine göre, tüm yolu geri dönüp **İtalya**'dan gitmekti.

29) Bedevi Limanı

(144) Nadiren yaptığım gibi, havaya çıktım ve İsraillilerin düşmanlarının olduğu bölgenin üzerinden uçarak, o zamanlar İngiliz himayesi altında olan **Kuveyt**'e indim. O dönemde burası, büyümüş bir bedevi limanından biraz fazlası değildi, eski bir kaçakçı merkeziydi. Kraliyet ailesinin yüksek duvarlı kalesi, birkaç eski bina ve çevrede kamp kurmuş göçebeler vardı. Petrol parası yeni yeni dönüşüm getirmeye başlamıştı. Bazı “evler” yalnızca sandığa çakılmış dört kazık ve üç yanını saran paspaslar ile bir aileyi barındıracak şekilde yapılmıştı. Öte yandan Avrupa'dan gelen petrol işçilerinin ise klimalı odaları ve bir kulüp binası vardı.

(145) **Hindistan**'dan gelen teknisyenlerin odaları ise son derece sıcak ahşap yurtlar gibiydi. Bunun ve uzun bir iskeleden başka, yer adeta antik kimliğini koruyordu. İlk gecemde, yer insanlarla o kadar canlıydı ki uyumakta güçlük çektim. Ertesi gün sokağa çıktığımda ise hiç kimseyi göremedim. O zaman fark ettim ki insanlar kavurucu öğle sıcağında uyuyor ve serin gecede çalışıyordu. Benim gibi cahil Batılılar için bu durum, “*Deli köpekler ve İngilizler öğle güneşinde dolaşır*” şeklinde bir deyimle özetlenmişti.

30) Hacılar Arasında Bir Gezgin

(146) **Karaçi**'ye giden güvertede yolculuk, Müslüman aile yaşamına yapılan bir macera gibiydi. Yol arkadaşlarım, **Mekke**'den dönen hacılar, bana, örtülü kadınların bulunduğu bir toplumda nadiren görülebilecek Müslüman aile yaşamını gözlemleme fırsatı verdiler. Bir Müslüman için en önemli şeylerden biri, ölmeden önce **Mekke**'ye hac yapmaktır. Eve dönmek ise daha az önemlidir. Bu gelenek nedeniyle gemi, yolculuk sırasında ölen yaşlı hacıların denize defnedilebilmesi için kısa süreli duraklamalar yaptı.

(147) Uyku tulumum için geminin dumanından ve sert çelik güvertelerden uzak, ön kapak bölümünde hoş bir yer buldum; bilmeden buranın geleneksel ibadet alanı olduğunu fark etmedim. İlk sabahın erken saatlerinde, günlük namaz turlarının ilki zamanı geldiğinde, kaburgalarım tekme atıldı ve yerimi değiştirmem söylendi. Sonraki sabahlar ise dindar hacılar, bir gayri Müslimin ayaklarının altında namaz kıldılar. Onlara, kendi dinime mensup olmamama rağmen kendimi kardeş gibi hissettiğim sinyallerini mi vermişim? Dini geleneklerini bilmemem daha kötü gaflara yol açtı. Namaz alanında uyumak, ailelerini fotoğraflamakla karşılaştırıldığında hiçbir şeydi. İki tabu aynı anda ihlal edilmişti. Fotoğraf çekmek, onların inançlarına göre putperestlik ile eşdeğer kabul ediliyordu. Örtüsüz kadınlarının fotoğrafları ise daha da aşağılayıcıydı. Neden, karanlık bir gece, ölü büyükbabalarıyla birlikte beni denize bırakmadıklarını asla anlayamayacağım.

31) Pakistan

(148) **Pakistan**'da üç ay geçirmeme ve bir süre **Karaçi**'deki bir barış iş kampında mülteciler için evler inşa etmeme rağmen, **Servas** için yararlı bağlantılar kuramadım. **Peşaver**'de, **Frontier Gandhi** olarak bilinen **Khan Abdul Ghaffar Khan**'ın kardeşini ziyaret ettim. Oraya vardığımda fark ettim ki, kardeşi ev hapsindeymiş ve bu yüzden gergindi. Gandhi'nin yakın çalışma arkadaşı olan **Khan Abdul Ghaffar Khan** ise hapisteydi.

(149) Gerçek macera, Himalayaların eteklerindeki yarı otonom izole bir devlet olan **Swat Prensligi**'ne yaptığım bir yolculuktu. Gerekli izin için başvurduğumda görevli bana gazeteci mi yoksa bilim insanı mı olduğumu sordu. İkisini de iddia edemediğim için izin veremeyeceğini söyledi. Ona *“Ben olsam siz yerinizde ne yapardım?”* diye sordum. Tereddüt etmeden cevap verdi: *“Gidiverirdim.”* Uzun ve zor bir otobüs yolculuğu beni şimdiye kadar gördüğüm en ilginç yerlerden birine götürdü; orta çağ gelenekleriyle yaşayan bir yere. Bin metre derinliğindeki bir vadinin üzerindeki köprü, modern malzeme kullanılmadan taş kemerle geçilmişti. Oldukça sağlam evlerin hepsi büyük taşlardan yapılmış, sadece harç olarak kil kullanılmıştı. Her kapı ve pencere etrafı ayrıntılı oyma ahşap süslerle bezeliydi. Benim için en ilginç olan ise onların ekonomik sistemiydi. Paraları, ekmek yapmak için kullanılan tahıl olduğu için enflasyon yapılamazdı. Bin yıllık ödeme sistemleri yıllık maaş üzerine kuruluydu; modern vizyonerler tarafından savunulan bir sistem. Her yıl hasat zamanı, önceki on iki ay boyunca tüm ev onarımlarını yapan toplumun marangozuna belirli bir miktar tahıl ödenirdi. Aynı şekilde berbere, evlilik aracısına ve Müslüman papaza da ödenirdi. Böylece bu insanlar güvenli hizmetlere sahipti. Uzmanlar güvenli bir gelire sahipti. Yemek ve konaklama ücretimi ödemeye gittiğimde, Swat prensi tarafından misafir ilan edildiğimi ve her şeyin ödendiğini öğrendim. Şimdi keşke daha fazla zaman ayırıp onunla konuşabilseydim ve halkın gelenekleri ile ideallerini daha iyi öğrenebilseydim diye düşünüyorum.

(150) **Swat**'ın yıllık tahıl maaşı, yalnızca bir tür halk ekonomisi sistemidir. Kibutizimler ve Shakers ile Hutterian toplulukları gibi diğer komünal toplumlar başka bir örnektir. Türk köylerindeki mahalle dayanışması da eski bir paylaşım ekonomisi türüdür. Ben bunu **Galler**'deki koyun çiftçileri, **Norveç**'teki dağ çobanları ve **İsviçre** çobanları arasında da buldum. Ulusal ve uluslararası para sistemleri tarafından ele geçirilmemiş toplumların çoğunun bazı yönleri yerel, kâr amacı gütmeyen ekonomik sistemlerdir. **Dünya tüketici kooperatif ağı** ise mahalle dayanışmasını paraya taşıyan bir örnektir; fakat hâlâ yerel mağazalardaki üyelik yoluyla tüketiciler tarafından demokratik olarak kontrol edilir.

(151) Ne yazık ki, güç sahipleri halkı, popüler basın, televizyon ve okul kitapları aracılığıyla öyle ustaca şartlandırmış ki, insanların ekonomik sistemler konusunda yalnızca iki seçenek olduğuna inanmasını sağlamışlardır. Bu yüzden çoğu insan, kâr odaklı bir kapitalist sistem ile devletin yönettiği sosyalist veya komünist sistem arasında seçim yapmamız gerektiğine inanır. Başka bir deyişle, insanlar sadece paranın, tüccarların ve sanayi çarlarının veya sosyalist devlet bürokratlarının elindeki piyonlar olmalıdır. Bu, halkı ekonomik olarak güçsüzleştirmenin ve onları evlerine gidip sessiz kalmaları gerektiğine inandırmanın bir parçasıdır, böylece az sayıda güç sahibi kendini zenginleştirir.

32) Yan Kapı ve Ayrı Dünyalar

(152) **Hindistan**'a geçiş bambaşka bir deneyimdi. O zamanlar Hindistanlılar ve Pakistanlılar birbirlerinin ülkelerine geçemiyorlardı. Teknik olarak savaş halindeydiler. Trenim **Pakistan** tarafındaki son istasyona gidiyordu. Yaklaşık iki kilometre yürüdükten sonra sınırdaydım. Burada Hintli yükçüler, devasa muz demetlerini omuzlarına alıp sınır çizgisine taşıyor ve Pakistanlı

hamallara atıyorlardı çünkü hiçbiri diğerinin topraklarına adım atamazdı. Birkaç yıl önce, burası **Indus Nehri**'nden adını almış tek bir ülkeydi; nehir artık çoğunlukla **Pakistan**'dan akıyordu.

33) Hint Mantığı ve Mekanik Mantık

(153) **Lahore** ile **Amritsar** arasındaki görünmez bir çizgiydi. Duvarın her iki tarafındaki insanların aynı soydan geldiğini ve çoğunlukla aynı dili konuştuğunu görüyorsunuz, ama **Hindistan**'daki mantık o kadar farklıydı ki, neden bu kadar sık iletişim kurmakta başarısız olduğumu anlamam zaman aldı. İngilizceyi benden daha iyi konuşan bir Gandhi takipçisiyle uzun bir sosyal konular tartışmamı hatırlıyorum, ama bir şekilde birbirimizi anlayamadık. Haftalar sonra anladım ki, mantıkları, benim öğrenmiş olduğum rasyonel düşünceden çok farklıydı. Batı zihniyetini yavaşça bıraktıkça, kalbin mantığı yeni bir değer biçimi olarak ortaya çıktı. Fizik ve kimya gibi kontrollü bir ortamda ölçülebilen durumlarda, örneğin kimyasal deneylerde damıtılmış su kullanmak gibi, matematiksel analiz iyi işler. Zorluk, Batılıların laboratuvar mantığını sosyal sorunları ve toplumsal değişimi anlamak için kullanmaya çalıştıklarında ortaya çıkar. Burada damıtılmış su yoktur ve nadiren kontrol edilmiş bir ortam vardır. Bir biyolojik deneyde yüzlerce değişken olabilir; bir insan sosyal durumunda milyonlarca değişken olabilir. Batı eğitimi almış bir bilim insanı değişken sayısını daraltır. Buna problemi formüle etmek denebilir. En merkezi olduğunu düşündüğünüz birkaç değişkeni seçip diğerlerini göz ardı edersiniz. Sonra sorununuzu yönetilebilir bir değişken sayısı ile çözmeye çalışırsınız. Tek sorun çoğu değişkeni dışarıda bırakarak sorunun görüşünü çarpıtırınız, belki öyle ki, sonucunuz tamamen yanlış olur. Hindu kutsal öğretilerinden **Bhagavad Gita** der ki, mantıksal zihinden gelen anlayıştan daha yüksek bir anlayış vardır. Hintliler, sosyal sorunlara matematik ve istatistikle değil; his, merhamet, sempati ve sezgiyle bakarlar. Batılı aklınıza tamamen mantıklı görünen bir mantıkla haftalarca onlarla tartışabilirsiniz. Ancak sonuç onlar için doğru hissettirmiyorsa, mantığınız onlar için de anlamsız olur.

(154) Yavaş yavaş kabul etmek zorunda kaldım ki, sosyal konularda kalbin mantığı en iyisidir. Kibutzlardaki deneyimim bunun güçlü kanıtıydı. Bu komünal toplumlar saat gibi işliyordu. Ekonomik olarak başarılı görünüyordu; az sürtüşme vardı ve hayat barışçıl görünüyordu ama birçok kişi için iyi bir yaşam şekli değildi. Kalbin teolojisi eksikti.

(155) Ne yazık ki, Batı'da kadınlarımızı sezgiyle hareket ettikleri ve kalbin mantığını takip ettikleri için irrasyonel ve mantıksız olarak adlandırıyoruz. **Amerika**'da kalbin mantığını çoğu insan reddettiği için mi bazı bölgelerde okul yapmaktan çok hapisane inşa etmeye harcıyoruz? Toprak aynıydı. İnsanlar benziyordu. Dilleri benziyordu ama idealleri oldukça farklıydı.

(156) İslam, köklerinde Hristiyanlık ve Yahudilik gibi dogmatik bir dindir. Hepsisi eski İsraililerden ve Hristiyanların Eski Ahit dediği şeyden türemiştir. Hinduizm, Budizm ve diğer Doğu dinleri çok farklı ilkelerle yönlendirilir. Hayat değerlerindeki bu fark, egemen oldukları toplumu derinden etkiler. Onların bilgeliğini hâlâ anlamaya çalışıyorum. Birçok yönden, Batılı mekanik düşünce süreçlerimizden o kadar uzaktır ki, gerçekten kavrayabilmek için başka bir düşünce modunda hayatı yeniden başlatmak gerekir. Birçok Amerikan tarikatı, küçük bir parçayı alıp yeni bir doktrin haline getirir, bütünsel vizyonu kaçar.

34) Ruhsal Uyanış

(157) Kütüphanemde Gandhi'nin eserleriyle dolu bir koleksiyon vardı, ama onların ruhunun özünden daha fazla bilgisiz olamazdım; çünkü sadece kabuğunu biliyor, çekirdeğini bilmiyordum.

(158) Sonunda Batılı dar görüşlülüğümü aşarak insan ilişkileri alanında kalbin mantığının Aristoteles mantığından daha iyi olduğunu anladım. Her mantığın kendi değeri vardır; eğer uygun alanda kullanılırsa. Bu öğrenmesi zor bir dersti. Sizinle aynı dili daha iyi konuşan biriyle konuşmak ve tamamen iletişim kuramamak, hele bir de kendinizi çok mantıklı ve akılcı bir düşünür olarak görüyorsanız, ne kadar hayal kırıcı olabilir? Neyse ki, son elli yılda Batı'da giderek daha fazla insan, bu Doğu psikolojisi ve kalp mantığını anlamaya başlıyor.

35) Gandhi'nin Ülkesi

(159) İronik olarak, **Hindistan**'a Gandhi'nin şiddetsizliğini kabul edişini gözlemlemek için gelmiştim, ama hayatımı değiştiren Gandhi'nin daha derin içgörüleriydi. Gandhi, sorunların özüne nüfuz edebilme nadir yeteneğine sahipti.

(160) Ne yazık ki, nüfus kontrolü bunlardan biri değildi. Eğitime ve kırsal toplum gelişimine dair anlayışı ise olağanüstüydü. Eğer bu bilgiğe sahip tüm ajanslar ve kişiler, Üçüncü Dünya halkına yardım etmeye çalışanlar, az da olsa bir anlayış kazansalardı dünya çok farklı olurdu. Gandhi, kırsal köylere yardım etmenin, onları öncelikle ticari dünyaya itmek olmadığını çok iyi anlamıştı; aksi takdirde uluslararası ticaretin kaprislerine tabi olurlar. İngiliz Raj döneminde, **İndus Vadisi**'ndeki en iyi toprakların bazıları **İngiltere**'nin tekstil fabrikalarına pamuk üretmek için devasa pamuk plantasyonlarına dönüştürülmüştü. Kumaş **Hindistan**'a geri geldiğinde, bu plantasyonlarda çalışan insanlar bunu satın alamıyordu. Yüzyıllardır kendi yiyeceklerini ürettikleri toprakları kaybetmişlerdi. Çocuklarını da büyüten uyumlu köy yaşamını yitirmişlerdi. Bir batık gemiden savrulmuş enkaz gibi olmuşlardı.

(161) Gandhi'nin ülkesi **Hindistan** çok farklıydı. Bu alt kıtayı kavramak üç ömür sürer. Olağanüstü bir kültür ve din kompleksi, harika ruhani liderler ve şiddetli toplumsal çatışmalar barındırıyordu. Üçüncü sınıfta seyahat ettim, köylülerin kerpiç evlerinde ve Gandhi merkezlerinde uyudum ve en fakir ve en zengin insanlarla dirsek temasında bulundum.

(162) Bu sıkışık alt kıtada acı ve açlık, yaşamın kutsallığına olan inancı sert bir kabuğa dönüştürmüştü. 2500 yıl önce korunmuş **Gautama**'nın ilk kez hasta ve dilenci görmesinin acısı, yüz kat daha derin olabilirdi; fakat sıradan insanlar kaçacak yer bulamıyordu. Binlerce dönüm pamuk ve çay, zengin yabancı ülkelere gönderilirken üreticiler aç kalıyordu. Manevi aydınlanma arayışı canlıydı ve dünyanın dört bir yanından gelenler için bir mıknaat görevi görüyordu, ama ölüm kokusu her yerde hissediliyordu. Epilepsi geçirmiş bir adama yardım etmek için durduğumda, yanımdan geçenler bana onun kardeşi olup olmadığını sordular. **Vinoba**'yı takip etmek için bir fakir köyde çantamı omzuma aldığımda, insanlar bir Avrupalının kendi bavulunu taşımasına şaşırdı. Yol kenarında el aletleriyle ayakkabı tamir eden bir ayakkabıcıdan sandaletimi tamir etmesini istedim. Ona başka kıyafetim olmadığını söyledim; ertesi gün bırakmamı istediğinde, işini bölmek için aletlerini kullanabilir miyim diye sordum. Açık tenli birinin elleriyle çalıştığını görmek, onu tamamen durdurdu.

(163) O yerde belki de hayatlarını paylaşmaya hazır tek açık tenli bendim, ama Gandhi merkezlerinde farklı ülkelere birkaç kişi yaşamlarını **Gandhi hareketine** adanmıştı. Nadide ve büyük insanlar, karşılık beklemeden çalışıyordu. **Gandhi Ashram**larda, hayatları dönüştürülmüş insanları gördüm. Hiçbiri kurtulduklarını ilan etmiyor ya da yeni bir aydınlanmadan bahsetmiyordu. Sadece sessizce, neşeyle yaşıyorlardı. Bu sosyal hareket, kırsal yeniden yapılanmayı genişleten halkalar yaratarak bana bir keşif gibi geldi. Örnek olarak, bir avuç adanmış insanın yaşamının tüm bir toplumu etkileyebileceğini gösteriyordu. **Gandhi Ashram** kurucuları, şehir orta sınıfından gelerek kerpiç kulübelerde yaşamış, komşu köylülerin sade diyetlerini yemiş ve hayatlarını **Hindistan**'ın canlandırılmasına adanmıştı.

(164) Yakınlardaki okuma yazma bilmeyen ailelerin çocukları okullara davet edilirdi; çoğu kerpiç zeminde oturup yazı tahtasına yazardı. Çocuklar aracılığıyla **Ashramlar** ebeveynlere ulaşır ve bu bağlantılar sayesinde Gandhi tarafından ilham verilen hayvan yetiştiriciliği, kadınlara daha iyi muamele, hijyen iyileştirmeleri, kendi giysileri için iplik eğirme, ev yapımı iyileştirmeleri ve birçok kırsal yeniden yapılanma programı ilerlerdi.

(165) Onun ilham verdiği program, ülkenin birçok köşesinde kök salmıştı. Ben **Benares**'te **Köy Kalkınma** çalışanlarının inanılmaz bir toplantısına katıldım. **Hindistan**'ın dört bir yanından binlerce kişi gelmişti. Gandhi artık hayatta değildi, ama onun en yakın çalışma arkadaşları ve hareketin liderleriyle tanışma ayrıcalığım oldu. Saatlerce hareketlerinin geleceğini tartışıyorlardı. Olağanüstü olan, birbirlerinden ne kadar farklı olduklarıydı.

(166) Sosyalistler ve anarşistler, entelektüeller ve eğitimciler, ekonomistler ve ziraatçılar vardı. Yüksek kast Hindu'lar ve dışlanmış Hindular, Gandhi'nin dediği gibi Harijanlar vardı. Ayrıca Müslümanlar, Hristiyanlar ve ateistler de vardı.

(167) Gandhi'nin büyüleyici ruhu, bir hareket içinde birbirine hiç benzemeyen insanları bir araya getirmişti. O yaşadığı sürece, aralarında olağanüstü bir uyum vardı. Hâlâ birlikte çalışıyor olsalar da ayrılıklar ve ciddi amaç sapsmaları vardı.

(168) Belki de kaçınılmazdır; bir ülke dış güçten kurtulmayı başardığında, bağımsızlık için omuz omuza çalışan fraksiyonlar yeni çatışmalar başlatır. **İsrail**'de kibutizim bağımsızlık kazanır kazanmaz bölündü. Çatışma şaşırtıcı biçimde, çocuklarını açık fikirli düşünürler olarak eğitmek isteyenler ile onları ideolojik olarak yönlendirmek isteyenler arasında değildi. Hayır, iki telkin (*indoktrinasyon*) biçimi arasındaydı: biri **SSCB sosyalizmini**, diğeri **İngiliz İşçi Partisi sosyalizmini** savunuyordu. Çocukların kendi başarılarına düşünmelerini teşvik etme ideali tartışmaya girmedi. Hatta aileler bu dogmatik konularda bölündü; ebeveynler bir kibutz'a, çocuklar başka bir kibutz'a taşındı.

(169) Tüm **Hindistan**'daki **Köy Kalkınma Merkezleri** —onun dediği gibi Ashramlar— bana şimdiye kadar deneyimlediğim herhangi bir hareket kadar ilham verdi. Her kırsal merkez bağımsızdı, oradaki lider tarafından sahiplenilmiş ve yönetiliyordu. Bu liderlerin çoğu konforlu şehir hayatını bırakmış, evlerini satmış ve hayatlarını **Gandhi köy çalışmasına** adanmıştı. Ülke çapına dağılmışlardı ama kimse nerede olduklarını ya da kaç tane olduklarını bilmiyordu. Hindistanlılar, muhtemelen halk merkezli mantıklarıyla, istatistik yapmaya vakit harcamanın gereksiz olduğunu düşünmüş olmalılar.

(170) Köy merkezlerinin **Servas** ev sahibi olup olmayacağını sormak için bir liste aradığımda, böyle bir listenin olmadığını, hatta kaç tane olduğunu kimsenin bilmediğini gördüm. İşte bir başka Batı zihni ile **Hindistan** arasındaki çatışma. Yine de bir liste başlattım; Ashram liderlerine Servas ev sahibi olmak isteyip istemediklerini sordum. **Benares**'teki o toplantı ve hareketi oluşturan farklı kişilikler ve onların ülke gelişimine etkileri hakkında büyüleyici bir kitap yazılabilirdi.

(171) Gandhi, köy endüstrilerini **Hindistan**'ın özgürleşmesinin bir parçası olarak görüyordu ama cesareti kırılmıştı. Suikasttan önce, "**Hindistan bağımsızlığını kazanacak ama özgürlüğünü kazanamayacak**," demişti. Bununla kastettiği, **Hindistan**'ın İngiliz yönetiminden ayrılacağı ama tüm halk için gerçek özgürlüğün gelmeyeceğiydi.

(172) Köylülerin özgürlüğünü anlamak için birçok şeyi kavramıştı. Köyler, köylülerin karşılayabileceği basit araçlarla uygulanabilir endüstrilere sahip olmalıydı. Kendi ihtiyaçlarının çoğunu, fabrikalarda daha verimli yapılabilecek olsa bile, köylüler üretmeliydi. Gıdalarının çoğu köyde yetiştirilmeli.

(173) Kendi ekonomilerini kontrol eden köyler, ancak liderler tüm halkın refahını önemsiyorsa özgür olabilirdi. Gandhi'nin **Wardha**'daki kırsal kalkınma merkezi, Ashram olarak adlandırdığı, nispeten ilkel köy endüstrilerinden oluşan bir komplekstir. Yağ presliyorlar, kâğıt üretiyorlardı, günlük hayvan sürüsüne bakıyorlar, büyük sebze bahçeleri vardı ve un öğütüyorlardı. Herkes pamuk eğitiyordu.

(174) Çalışma arkadaşlarıyla çocuklar için olağanüstü bir eğitim sistemi geliştirdi. Gördüğüm en bütünsel sistemdi. Programın merkezinde çocukların okulu ve dikkat çekici bir eğitim sistemi vardı.

(175) Öğrenmenin merkezinde çocukların öğrenmekte olduğu çeşitli pratik beceriler vardı. Her çocuk bir günlük tutuyor, o gün ne kadar iplik eğirdiğini yazıyordu. Her sınıfın kendi yönetimi ve seçilmiş görevlileri vardı. Çeşitli sınıf bakanlarının aylık raporlarını dinlemek ve yönetimlerinin diğer sınıf üyeleri tarafından eleştirilmesi, özellikle çocukların okuma yazma bilmeyen ve çok fakir evlerden gelmiş olduğunu hatırladığımda benim için yeniydi. Bu kırsal çocuklar için el işi merkezli program, öncelikle mesleki değildi; el işi merkezli etkinlikler çocukları dünya coğrafyası ve tarihine, okuma ve yazmaya yönlendiriyordu.

(176) Kırsal kalkınma çalışanlarının çocukları aracılığıyla, fikirler ebeveynlere ve oradan ülke yaşamına ulaşıyordu. **Hindistan**'da insanların çoğu köylü olduğundan, halk kitlelerine ulaşmayı amaçlıyordu ama kitlesel değil, bireyden bireye planla. Ne yazık ki, Batı eğitilmiş **Hindistan** elitleri, onun köy merkezli, ayağı yere basan yaklaşımına pek inanmıyordu. Çoğu durumda çevreyi tahrip eden yöntemlerle ülkeyi sanayileştirdiler. Gandhi ve çok bilge çalışma arkadaşlarının geliştirdiği planı takip etselerdi, **Hindistan** nüfus yoğunluğuna rağmen sürdürülebilir, iyi beslenmiş bir toplum modeli geliştirebilirdi.

(177) Zamanla öküz gücüyle çalışan su kaldırma cihazları ve yağ presleri güneş enerjili cihazlara yükseltilebilirdi. Gandhi yanlıları, gübre ve yemek gazına dönüştüren düşük maliyetli metan üreticileri geliştiriyordu. Şiddetli güneşi yemek pişirme ve elektrik üretimi için mükemmel bir enerji kaynağıydı. Bunun yerine 1950'de ulusal bütçenin yarısı askeri teçhizat alımı veya üretimine ayrılmıştı.

(178) Hindistanlılar, bu köy merkezli hareketi, şiddetsiz bağımsızlık mücadelesinden ayırmak için **Gandhi Yapıcı Programı** olarak adlandırdı. İnsanların kendi kültürlerinde en iyisine sadık kalmalarını ve yabancı bir şirkette çalışmak yerine daha bağımsız olmalarını teşvik ediyordu. Şimdi **Hindistan**'daki kırsal kalkınma programlarını inceleyen herkes, Gandhi merkezlerinin üstün sonuçlarından övgüyle söz ediyor. Ama **Hindistan**'ın sadece küçük bir kısmına ulaşıyorlar. **Hindistan**'a şiddetsizliği getirme veya alternatif bir ekonomik sistem geliştirme değerini uyandırma konusunda

36) Birinci Uluslararası Servas Konferansı

(179) **Pakistan**'da üç ay ve **Hindistan**'da altı ay geçirdikten sonra, **Birmingham**'daki arkadaşarımdan ilk uluslararası **Barış Kurucuları (Peace Builder, Servas)** konferansını duyuran ve katılmamı isteyen bir mektup aldım.

(180) Güneydoğu Asya, **Filipinler** ve **Japonya** üzerinden planladığım yolculuğa devam mı etmeliydim, yoksa adımlarımı geri alıp Avrupa'ya mı dönmeliydim? Dünyayı dolaşma planlarımı iptal ettim ve bir sonraki gemiyle Avrupa'ya geri döndüm.

(181) İlk Uluslararası **Servas** buluşması, **Hamburg** yakınlarındaki **Claus Weiss** ve **Hertling** ailesinin evinde yapıldı. Programımız için ilk tohumu eken **Gertraud Hertling** orada değildi ama babası bizi kendi ailesi gibi ağırladı. Resmî olarak yalnızca **İngiltere, Danimarka ve Almanya**

temsil ediliyordu. Bazı temel prosedürlerde anlaşmanın yanı sıra, programımız için bir isim üzerinde karar kıldık. **Esther “Open Doors”**’u beğendi. Ben **“Peace Builders”**’ı beğendim ama İngilizce bir unvan kullanılmasını istemedim. İlk **Uluslararası Servas Sekreteri Esmā Boroughs**, **“Servas”**’ı seçti; bu, Esperanto’da *“hizmet etmek”* anlamına geliyor, şimdiki zamanda. Hepimiz kabul ettik. Düşünce şuydu: Seyahat eden insanlar, ev sahiplerinden, kendi topluluklarında nasıl daha etkili hizmet edebileceklerini, savaş tohumlarından arınmış programlar ve insan ilişkileri geliştirebileceklerini öğreneceklerdi. Hiç kimse, Servas adını seçmenin barış inşası amacımızdan vazgeçeceğimiz anlamına geldiğini önermedi. **Servas** adını seçmenin programımızın amacını değiştirmek istediğimiz anlamına geldiği hikâyesi yanlıştır.

(182) Sadece **“Peace Builders”**’dan daha uluslararası bir isim istiyorduk; çünkü **“Peace Builders”** tamamen İngilizceydi. **Hindistan**’dan döndüğümde, **Claus Weiss**, öğrencisi **Joachim Wessloh** ve **Gertraud**’ın kardeşi **Volker** ile bir Alman çalışma komitesi kurmuş ve yaklaşık 40 misafirpervlerlik adresi toplamıştı. **Joop van der Spek** programı **Hollanda**’da yürütüyordu. **Danimarka**’da olağanüstü bir anaokuluna sahip olan **Nana Funder**, **ABD**’de **Servas** gezgini olarak deneyim kazanmış ve çatı kiremitleri üreticisi **Kristen Ingvorsen** ile birlikte yıllarca **Servas**’ı **Danimarka**’da yürütmüştü. O ilk yıllarda, çoğu ülkede **Servas** liderliği sık sık değişiyordu.

*Resim 8: İlk Uluslararası Barış İnşacıları Konferansı, Hamburg, Almanya "Servas" isminin ortaya çıktığı konferans (1952)
(Soldan sağa) Folke Hertling, Almanya, Chris Smith, Birleşik Krallık; Nana Funder, Danimarka, Claus Weiss, Almanya, Leticia Grove, Bob Luitweiler, ABD, Dagny Ingvorsen, Esmā Boroughs, Birleşik Krallık, Connie Jones, Birleşik Krallık, August Budinski, Helmut Hertling, Almanya, Krisun Ingvorsen, Danimarka*

37) Servas'ın Geleceği

(183) Eğer tüm **Servas Gezgini**lerini, yaşamı değiştirecek içgörülere yol açabilecek soru soran bir yolculuğun ödülleri keşfetmeye teşvik edebilirsek, **Servas**’ı ilk kez ilham veren vizyonu yeniden canlandırmış oluruz. O zamanlar buna **“çalış-öğren yolculuğu sistemi” (Work and Travel)** diyorduk. Belki bir toplumun bugün ne olduğu ve yarın ne olacağı konusunda daha iyi anlayış kazanabiliriz. Belki de yaşadığımız toplulukların öncelikle çekişen politikacılar ve onların gösterişleriyle oluşmadığını daha net görebiliriz. Topluluklar, kişisel yaşamlarımızın, geçim

sağlama biçimlerimizin, komşularımızla olan ilişkilerimizin ve yakın ya da uzak ihtiyaç sahiplerine uzanan çabalarımızın toplamıdır. Küçük insanların daha akılcı bir dünya geleceği inşa etmede ne kadar önemli rol oynadığını keşfettik. Artık tiyatroyun arka sıralarında, oyuncuların repliklerini yakalamaya çalışan seyirciler gibi olmayız. Biz de bu dramının bir parçasıyız.

(184) Sosyal hareketler hakkında bilgi edinmenin heyecan verici ve bir topluluğu daha derinlemesine gösterdiğini keşfetmek için sosyoloji öğrencisi olmamız gerektiğini sanmıyorum. Sorunlu bir dünyanın vatandaşları olarak fark yaratabiliriz; çünkü yaptığımız her şey geleceğin toplumunu yaratıyor. Tiyatro koltuklarımızdan bir drama izlediğimizi düşünebiliriz, ama aslında insan yaşamının dramasının bir parçasıyız. Dünya insanlığı sadece bir aile değildir; bize ihtiyaç duyuyor. Belki de torunlarımızın geleceği bir dünya inşa edebilmemiz için birbirimizin yardımına ihtiyacımız var.

(185) Hiçbir “-izm”in çoğu cevabı içerdiğini sanmıyorum. Ancak bakım ve şefkat bunu yapabilir. Eğer bu duygular yaşam biçimlerimizde, daha büyük ihtiyaç sahipleriyle paylaşımımızda ve daha yaşanabilir, daha nazik bir dünya yaratmayı hedefleyen hareketlere aktif katılımımızda somutlaşabilirse, bunu başarmak mümkün olur.

(186) Yaklaşık 15.000 ev sahibinin her biri, **Birmingham** ve **Kudüs**'te yaptığımız kültürlerarası partiler gibi düzenli etkinlikler organize etseydi, bir yıl içinde on üç milyon insana ulaşabilir ve onların insan ailesinin ne kadar güzel olabileceğini, birbirimizin zengin kültürlerini takdir ederek keşfetmelerine yardımcı olabilirdik. Bu partiler, **Bosna**'da, **İsrail**'de, **Ruanda** ve **Urundi**'de, **Yugoslavya** ve **Sırbistan**'da ve **ABD** şehirlerinde komşuların birbirini yok etmesini sağlamak için güç odaklarının kullandığı önyargıları kırabilir. Bu etkinlikler bize sadece biraz zaman ve çaba maliyetine mal olurdu. Bir evde olmak zorunda değillerdi; bir kafede ya da restoranda arka odada düzenlenebilir, genellikle yemek siparişi vererek ücretsiz olarak kullanılabilir ya da hatta bir piknik alanında dışarıda olabilirlerdi. Ayrıca çok eğlenceli, müzikli, hikâye anlatılan ve yeni dostluklar kazandıran etkinlikler de olabilirlerdi.

(187) **Servas**, belki tipik yukarıdan aşağıya bir organizasyondan daha fazla, üyelerinin katkısıyla başarılı olur. Sadece gezginleri bekleyenler, sorunlarımızı çözmeye yardımcı olmuyorlar. Yakınlarındaki yabancı üniversite öğrencileriyle dostluk kuranlar, gelecekte iyi **Servas** gezginleri olabilecek gençlerle temas kuruyorlar. Dergilerde yazılar yazarlar ise, sadece ucuz konaklama veya yüzeysel turizm arayan gezginleri değil, dünyanın geleceğiyle ilgilenen ve katkıda bulunmayı öğrenmek isteyen insanlara ulaşıyorlar.

38) Sonuç olarak

(188) *The Seed of Servas*'ı yazmaya başladığımdan beri fark ettim ki, **Servas** ev sahipleri ağı olmasa da **Hindistan**'a yaptığım yolculuk bana, soruları olan ve ziyaret edilen toplulukların derinliklerine inen gezginler için bir yolculuğun ne kadar heyecan verici olabileceğine dair bir fikir verdi. Bu nedenle idealist olarak değerlendirilebilirim. Belki bir gün, diğer kitaplarımı bitirdiğimde, tanıdığım muhteşem **Servas** ev sahipleri hakkında bir kitap yazmalıyım. Ondan daha iyisi, sizin bu ev sahipleriyle tanışmanız ve doğru soruları sorarak perspektifinizi genişletecek ne kadar çok şeye sahip olduklarını keşfetmeniz olur. **Idaho**'da bir ev sahibini ziyaret ettim; kendisi ve eşi **Suudi Arabistan**'da Bedevi olarak yaşamışlardı. Saatlerce bana bu toplumda yaşamının öyküsünü anlatarak büyüledi. Böyle bir toplumun kenarlarından geçmiş olmama rağmen, neredeyse hiç anlamamıştım. Anlattıklarını bitirdiğinde, “*Biliyor musun, birçok **Servas** ziyaretçim oldu ama sen Arabistan'daki deneyimlerimizi dinleyen tek kişisin*” dedi.

(189) Cevap arayışı hayatım boyunca peşimi bırakmadı ve beni çeşitli sosyal hareketleri incelemeye ve katılmaya yöneltti. Giderek fark ettim ki, kalıcı barışın yolu öncelikle uyanmış bir

halktan geçiyor. Kestirme bir yol yok. Propaganda, politik eylemler ve onların yarattığı tüm örgütler insanları yalnızca geçici olarak etkiler. Üyelik örgütleri, siyasi partiler veya ideolojik kamplar arasındaki mücadeleler düşüncüyü uyandırabilir ama savaşın temel nedenleriyle nadiren ilgilenirler.

(190) Ayrıca zamanla fark ettim ki, barışın meyveleri yaşam biçimlerimizin derin köklerinde yatar. Kalabalık gezegenimizin kaynaklarını daha adil paylaşma isteğimiz, çeşitliliği kabul etmemiz ve tüm insanlara saygımız barışın temelidir. Bir topluluk bu olgunluğa ulaştığında, siyaset kendiliğinden yolunu bulur. Bu bakış açısıyla, bütün toplulukları uyandıran sosyal hareketleri incelemeye başladım. Bu beni **Danimarka** kırsal yetişkin eğitimi hareketine yöneltti. İngilizce mevcut her kitabı inceledim ve tek bir sonuca vardım: bunu anlamanın tek yolu – Danca öğrenmek ve okullarından birine katılmaktı.

(191) Bu yolculukta deneyimlemek istediğim ikinci hareket, kibutzimlerdi. Paylaşımın önemi inancım beni **İsrail**'in topluluk yaşamına yöneltti. Bu topluluklar kalıcı bir yaşam biçimi miydi yoksa yeni bir yerleşimcinin öncü aşamasında geçen bir dönem miydi?

(192) Üçüncü olarak tanımak istediğim hareket, tarihin en büyük şiddetsiz hareketiydi: **Mahatma Gandhi**'nin önderliğinde yürütülen bağımsızlık mücadelesi.

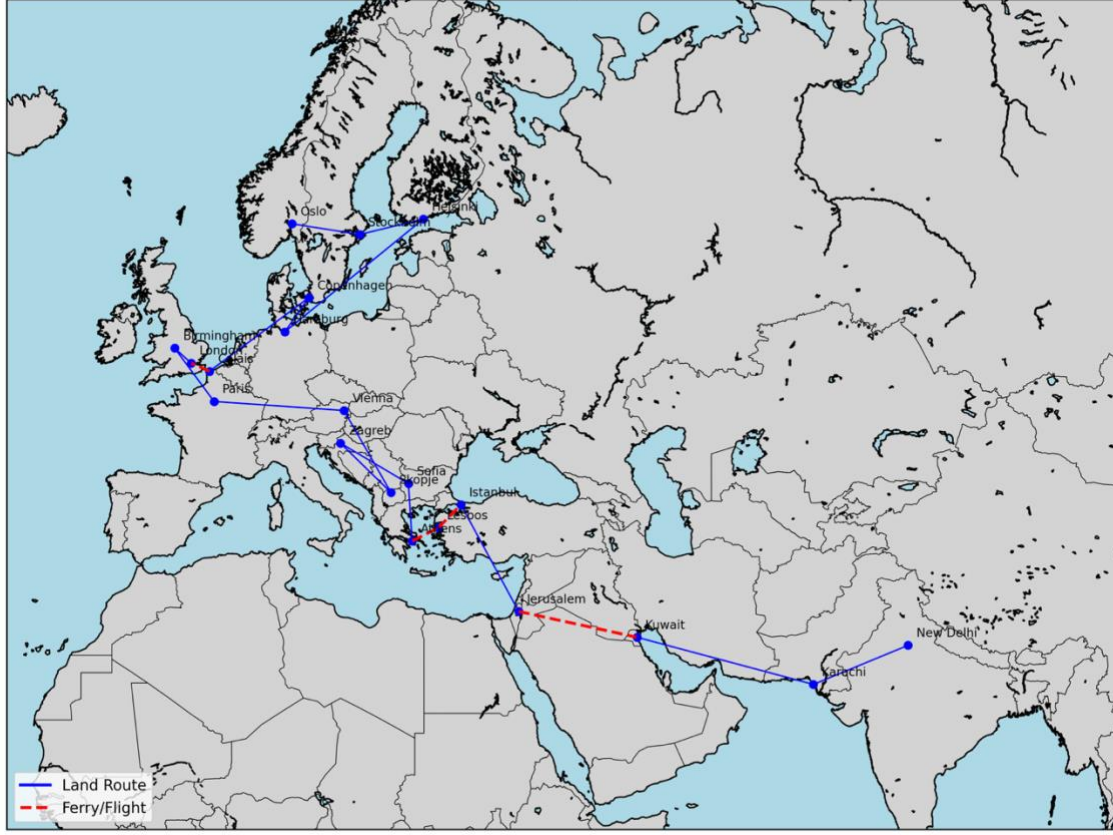
(193) **Danimarka** okuluma ulaşmadan önce bile fark ettim ki, bu hedeflenen hareketler benim uyanış yolculuğumda sadece duraklardı. Aradaki her yer ciddi dersler ve deneyimler sunuyordu, panoramik vizyonuma yeni tonlar ekliyordu. Bazıları karmaşık algılarımı bile çözüyordu. Böylece **Norveç**'ten **Hindistan**'a soran bir arayış zihniyle serserice dolaşmaya yöneldim. Bu bana kıskanılacak bir eğitim verdi. Her deneyim beni daha derine götürdükçe, düzensiz yapboz parçaları bir resim oluşturmaya başladı. Her şeyin ne kadar birbirine bağlı olduğunu fark etmeye başladım – sosyal, ekonomik, politik ve kişisel ilişkilerin sadece karmaşık bir dünyaya nasıl uyum sağladığını değil, her küçük olayın insan toplumunun tamamında nasıl bir dalgalanma yarattığını gördüm. Her şeyin bir nedeni ve sonucu vardır. Hiçbir şey izole şekilde olmaz. Yavaş yavaş küresel insan ailesinin bütünlüğünü, ilham verici ve üzücü yönlerini ve tam bağımlılığını keşfettim. Bu, beni 81 yaşında hâlâ sürdürdüğüm bir ömür boyu süren bir arayışa çekti.

Resimler

Resim 1: Bob Luitweiler (Yaklaşık 1948)	5
Resim 2: Mary Jane Mikuriya ve Bob Luitweiler Kuzey Kaliforniya'da (Yaklaşık 1999)	5
Resim 3: Büyükanne Esther Harlan, "Servas Azizesi"	19
Resim 4: Peace Builders'ler Wyre Forest kampında: Usbet Folliard ve kızı, Esma Burrough, Bob Luitweiler	21
Resim 5: Connie Thorpe, Peace Pledge Union	23
Resim 6: Chris Smith, Uzlaşma Kardeşliği	23
Resim 7: Bob Luitweiler, Birmingham, İngiltere'deki ilk Servas El Kitabı'nı yazıyor	27
Resim 8: İlk Uluslararası Barış İnşacıları Konferansı, Hamburg, Almanya "Servas" isminin ortaya çıktığı konferans (1952).....	35

Bob'un rotası

Dünya Turu Rotası: Şehirler ve Ulaşım

Dipnotlar

ⁱ Quaker inancı (veya **Dostlar Dini Topluluğu – The Religious Society of Friends**) 17. yüzyılın ortalarında İngiltere’de ortaya çıkan Hristiyan kökenli bir harekettir. Kurucusu sayılan **George Fox** ve ilk Quakerlar, o dönemin Katolik ve Protestan kiliselerindeki dogmalara ve hiyerarşiye tepki olarak daha sade, içsel bir ruhani yaşam anlayışı geliştirmişlerdir.

Quaker inancının **esasları**, belirli bir "iman bildirgesi"ne değil, doğrudan **kişisel iç deneyime** dayanır. Yani Quakerlar, Tanrı’nın her insanın içinde doğrudan deneyimlenebileceğine inanırlar. Ancak zaman içinde Quaker topluluklarında yaygın olarak kabul gören bazı **temel ilkeler (testimonies)** oluşmuştur:

Quaker İnancının Temel İlkeleri (SPICES)

Bu ilkeler genellikle İngilizce kısaltmasıyla **SPICES** olarak anılır:

1. **Simplicity (Basitlik):**
Quakerlar yaşamlarında gereksiz süs ve gösterişten kaçınır. Gerçeğe ve özüne sadık, sade bir yaşam sürmeyi amaçlarlar. Bu, hem maddi yaşamda hem de ruhani ifadede geçerlidir.
2. **Peace (Barış):**
Quakerlar pasifizmle tanınır. Her tür şiddeti reddederler; askerlik hizmeti yapmaz, savaşlara karşı dururlar. “Her insanın içinde Tanrı’nın bir ışığı vardır” anlayışı, başkasına zarar vermemeyi zorunlu kılar.
3. **Integrity (Doğruluk / Bütünlük):**
Söylem ve eylemlerinde dürüstlük esastır. Yalan söylememek, hile yapmamak, içsel ve dışsal tutarlılığı korumak Quaker ahlakının merkezindedir.
4. **Community (Topluluk):**
Quakerlar bireyin ruhsal yolculuğunun toplulukla desteklenmesi gerektiğine inanır. Kararlar genellikle oy çokluğuyla değil, “ruhun birliği” (unity of the Spirit) içinde alınır.
5. **Equality (Eşitlik):**
Kadın-erkek, ırk, sınıf veya inanç farkı gözetmeksizin herkes Tanrı’nın önünde eşittir. Quakerlar, tarihte kadın hakları, köleliğin kaldırılması, sosyal adalet ve insan hakları gibi alanlarda öncü olmuşlardır.
6. **Stewardship (Sorumluluk / Doğayla uyum):**
Tanrı’nın yarattığı dünyanın korunması gerektiğine inanırlar. Bu, çevreye duyarlılık ve toplumsal kaynakların adil kullanımı anlamına gelir.

Ruhani Esaslar

- **“İç Işık” (Inner Light / Inward Light):**
Her insanda Tanrı’nın bir kıvılcımı vardır. Bu içsel ışık aracılığıyla kişi doğrudan Tanrı’yla iletişim kurabilir. Bu yüzden Quakerlar ruhban sınıfına, ritüellere ve kilise hiyerarşisine ihtiyaç duymazlar.
- **Sessiz Toplantılar (Silent Worship):**
Quaker ibadetleri genellikle sessizlik içinde yapılır. Katılımcılar Tanrı’nın rehberliğini bekler. Biri içsel olarak konuşmaya yönlendirilirse, o kişi kısa bir mesajla sessizliği bozar.
- **Dogmasızlık ve Açıklık:**
Quaker inancı belirli bir teolojik dogmaya dayanmaz. Her birey Tanrı’yı kendi deneyimiyle anlamakta özgürdür. Bu nedenle Quakerlar arasında Hristiyan temelli olanlar da, daha evrenselci ya da seküler düşünenler de vardır.